

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-11-28 i mål nr M 7479-17, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. Länsstyrelsen i Uppsala län

2. Tierps kommun

Motpart

Sand- och grusaktiebolaget Jehander

Ombud: Advokaten M.J. biträdande juristen S.W.

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet, verksamhet med återvinning av schaktmassor m.m. samt vattenverksamhet inom fastigheten XX i Tierps kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom enligt följande:

1. Tillståndspunkten b) avseende miljöfarlig verksamhet ges följande lydelse:
 - (b) bedriva verksamhet som innefattar
 - (i) införsel, mellanlagring, användning och återvinning av rivnings-, jord- och schaktmassor upp till en årlig mängd om 50 000 ton, och
 - (ii) införsel, mellanlagring och användning av lera, fibermull, torv, sand och gödningsmedel för jordtillverkning upp till en årlig mängd om 12 000 ton tillverkad jord per år, samt
 - (iii) införsel, mellanlagring och återvinning av upp till 10 000 m³ skogsbruksavfall (ris och stubb) per år,

Dok.Id 1567364

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50
E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

2. Tillståndspunkten c) avseende miljöfarlig verksamhet ges följande lydelse:

(c) bedriva verksamhet som avser anläggning för sortering och krossning av berg och morän samt övriga jord- och schaktmassor.

3. Sista stycket i tillståndet till miljöfarlig verksamhet ersätts med en ny punkt (d) som ges följande lydelse:

(d) Under tiden som verksamhet enligt a)-c) får bedrivas och därefter i ytterligare högst två år, för anläggningsändamål inklusive efterbehandling använda maximalt 200 000 ton införda massor enligt meddelade villkor.

4. Villkor 3 upphävs och avgörandet av vilka villkor som slutligt ska gälla för utsläpp till vatten från verksamhetsområdet skjuts upp under en prøvotid. Bolaget ska senast två år efter det att denna dom vunnit laga kraft till mark- och miljödomstolen redovisa resultatet av följande utredningar med förslag till skyddsåtgärder och slutliga villkor för utsläpp till vatten.

- U1. Bolaget ska under prøvotiden undersöka verksamhetens utsläpp av föroreningar till vattenrecipienten. Undersökningen ska avse utsläpp från den samlade verksamheten bestående av dels täktverksamheten, dels den övriga hanteringen av införda massor och skogsbruksavfall samt jordtillverkning.

Utredningen ska inkludera månadsvis provtagning av utgående vatten från sedimentationsbassäng, vattendraget/bäcken strax innan utloppet i Tämnrån samt prov i Tämnrån uppströms vattendragets/bäckens utlopp i ån. Metaller som ska omfattas av provtagning och ingå i utredningen är As, Pb, Cd, Cu, Cr, Hg, Ni och Zn. Därutöver ska klorid, suspenderat material, pH och TOC ingå samt näringsämnena fosfor och kväve, i form av totalfosfor respektive ammonium och totalkväve. Flödet ut från sedimentationsbassängen ska mätas kontinuerligt. Uppmätt halt och

beräknad månatlig mängd av respektive parametrar, ska redovisas tillsammans med kartunderlag och en schematisk bild av vattenhanteringen.

För delfraktionerna som är inkluderade i tillståndets masshantering av rivnings-, jord- och schaktmassor, ska utredningen inkludera en bedömning av dessa massors lakningsegenskaper och de mängder av metaller och näringsämnen som bedöms tillföras verksamhetsområdet och slutligen recipienten. Masshanteringens omfattning under utredningstiden ska kvantifieras och beskrivas.

Utifrån resultaten av provtagningarna ska utsläppens påverkan på recipienten bedömas.

Under provotiden och till dess annat bestäms ska följande provisoriska föreskrift (P1) gälla.

P1. Avledande av vatten från tåkten och verksamhetsytor ska ske genom sedimentationsanläggning, försedd med oljeavskiljande anordning.

5. Villkor 7 ska ha följande lydelse:

Införda massor enligt punkt b i) och b ii) i tillståndet till miljöfarlig verksamhet får inte ha en föroreningshalt eller utlakning som överstiger vad som med utgångspunkt i Naturvårdsverkets handbok ”Återvinning av avfall i anläggningsarbeten” (2010:1), tabell 4 som återges nedan, medför mindre än ringa föroreningsrisk.

Tabell 4 Nivåer för mindre än ringa risk

Ämne	Halter i mg/kg TS	Utlakning C ₀ LS 0,1 l/kg (mg/l)	Utlakning l/s = 10 l/kg (mg/ kg)
Arsenik	10	0,01	0,09
Bly	20	0,05	0,2
Kadmium	0,2	0,01	0,02
Koppar	40	0,2	0,8
Krom tot	40	0,2	1
Kvicksilver	0,1	0,001	0,01
Nickel	35	0,1	0,4
Zink	120	1	4
Klorid	-	80	130
Sulfat	-	70	200
PAH-L	0,6	-	-
PAH-M	2	-	-
PAH-H	0,5	-	-

6. Villkor 13 ska ha följande lydelse:

Successiv och slutlig efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och vid behov med anläggande av skyddshylla och/eller snedsprängda slänter. I övrigt ska efterbehandlingen i huvudsak följa den till ansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, bilaga A.2, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärderna ska vara genomförda senast två år efter att verksamheten enligt tillståndspunkterna a)-c) avseende miljöfarlig verksamhet har avslutats, dock senast innan tillståndstidens utgång. Anmälan om avslutad efterbehandling ska omgående därefter göras till tillsynsmyndigheten. (Delegationspunkt D).

7. Villkor 14 ska ha följande lydelse:

Bolaget ska senast när tillståndet tas i anspråk ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling om 2 850 000 kronor. Säkerheten ska gälla i två år utöver tillståndstiden. Säkerheten ska godkännas av tillståndsmyndigheten och förvaras hos Länsstyrelsen i Uppsala län.

8. Villkor 15.1 ska ha följande lydelse:

Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för den tillståndsgivna verksamheten avseende införsel, mellanlagring, användning och återvinning av massor m.m. (i fortsättningen ”Kontrollprogrammet avseende hantering av massor”). Bolaget får, genom att ta emot sådana massor som omfattas av Kontrollprogrammet avseende hantering av massor, påbörja den del av verksamheten som omfattas av detta kontrollprogram tre (3) månader efter att kontrollprogrammet getts in till tillsynsmyndigheten, om inte tillsynsmyndigheten meddelar att verksamheten får påbörjas tidigare än så.

Kontrollprogrammet avseende hantering av massor ska omfatta följande:

- Hantering av rivnings-, jord- och schaktmassor.
- Hantering av massor som används för jordtillverkning samt skogsbruksavfall.
- Detaljerade rutiner för mottagningskontroll och uppföljning av volymer av införda massor och andra fraktioner.
- Rutiner för redovisning till tillsynsmyndigheten av uppföljning av behovet av massor för efterbehandling, respektive behovet av införda massor för detta ändamål.

9. Villkor 15.2 upphävs.

10. För verksamheten ska gälla ett nytt villkor 17 som ges följande lydelse:

Bolaget ska senast två år efter att tillståndet har vunnit laga kraft driva krossar och sorteringsverk med elström från det fasta elnätet.

11. Delegationspunkterna (b) och (c) upphävs.

12. Delegationspunkt (e) ska ha följande lydelse:

(e) Ändrade rutiner för mottagning och kontroll av införda massor.

13. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena i övrigt.

BAKGRUND

Mark- och miljödomstolen har gett Sand- och grusaktiebolaget Jehander tillstånd till fortsatt och utökad täkt av berg och därmed sammanhängande vattenverksamhet inom fastigheten XX i Tierps kommun. Tillståndet omfattar också rätt för bolaget att bedriva verksamhet som innefattar införsel och viss annan hantering av rivnings-, jord- och schaktmassor för bland annat anläggnings- och efterbehandlingsändamål samt införsel och annan hantering av torv och annat material för jordtillverkning.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Uppsala län har yrkat att formuleringen av tillståndets omfattning i tillståndspunkten (b) och (c) ska ändras liksom villkor 13 och att villkor 7, 15.1 och 15.2 ska upphävas. Länsstyrelsen har yrkat att dessa punkter och villkor istället ska få följande lydelse:

b) bedriva verksamhet som innefattar

- (i) införsel, mellanlagring, användning och återvinning av rena rivnings-, jord- och schaktmassor upp till en årlig mängd om 50 000 ton, och
- (ii) införsel, mellanlagring och användning av lera, fibermull, torv, sand och brunnen gödsel för jordtillverkning, och
- (iii) införsel, mellanlagring och återvinning av upp till 10 000 m³ skogsbruksavfall (ris och stubb) per år,

c) bedriva verksamhet som avser anläggning för sortering och krossning av berg och morän samt bedriva verksamhet som innebär successiv efterbehandling av täkten med rena massor med en tillförsel av maximalt 200 000 ton inom tillståndstiden enligt meddelade villkor.

Med rena massor under (b) avses massor för fri användning enligt de värden som framgår av Naturvårdsverkets handbok 2010:1 (tabell 4) - och med rena massor enligt (c) avses massor som har en ”föroreningshalt” som är i nivå med ett medelvärde av bakgrundshalten i mark i den nära omgivningen.

13. Successiv och slutlig efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och med anläggande av skyddshylla och/eller snedsprängda slänter. Kompletterande brytning eller upplag av externa massor utanför brytgränsen medges ej. I övrigt bör efterbehandlingen i huvudsak följa den till tillståndsansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, bilaga A.2, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärderna ska vara genomförda senast två år efter avslutad täktverksamhet, dock senast innan tillståndstidens utgång. Anmälan om avslutad efterbehandling ska omgående därefter göras till tillsynsmyndigheten. (Delegationspunkt D)

Länsstyrelsen har därtill yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska föreskriva att bolaget under en provotid ska få bedriva jordtillverkning upp till en årlig mängd om 12 000 ton tillverkad jord per år (P2).

Länsstyrelsen har också yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska skjuta upp frågan om påverkan på vattenrecipienten från masshanteringen inom verksamhetsområdet och att domstolen ska föreskriva en skyldighet för bolaget att vidta utredningar (U1) samt upphäva villkor 3 och istället förordna att en föreskrift (P1) ska gälla under tiden som frågans avgörande skjuts upp. Allt enligt följande lydelse:

U1. Bolaget ska under en utredningstid undersöka verksamhetens utsläpp av metaller och näringsämnen till vattenrecipienten från den samlade verksamheten bestående av dels täktverksamheten, dels den övriga masshanteringen från externa massor samt jordtillverkning.

Utredningen ska inkludera månadsvis provtagning från utgående vatten från sedimentationsbassäng, vattendraget/bäcken strax innan utloppet i Tämnrån samt prov i Tämnrån uppströms vattendragets/bäckens utlopp i ån. Metaller som ska omfattas av provtagning och ingå i utredningen är As, Pb, Cd, Cu, Cr,

Hg, Ni och Zn. Därutöver ska klorid, suspenderat material, pH och TOC ingå samt näringsämnen fosfor och kväve, i form av totalfosfor respektive ammonium och totalkväve. Uppmätt halt och bedömd månatlig mängd av respektive parametrar ska redovisas tillsammans med kartunderlag och en schematisk bild av vattenhanteringen.

Utredningen ska också inkludera en bedömning av verksamhetens påverkan på de rödlistade fisk- och musselarter som förekommer i Tämnrån nedströms Strömsberg och anslutande vattendrag innan åns utlopp i Ålands hav.

För delfraktionerna som är inkluderade i tillståndets masshantering av rivnings-, jord- och schaktmassor, ska utredningen inkludera en bedömning av dessa massors lakningsegenskaper och de mängder av metaller och näringsämnen som bedöms tillföras verksamhetsområdet och slutligen recipienten. Masshanterings omfattning under utredningstiden ska kvantifieras och beskrivas. Alternativ avledning av vatten från verksamheten ska utredas.

Utredningen ska inges till prövningsmyndigheten senast två år efter lagakraftvunnen dom och innehålla förslag på slutliga villkor för utsläpp till vatten samt skyddsåtgärder och begränsningsvärden för utsläpp till vatten.

P1. Avledande av vatten från täkten och verksamhetsytor ska ske genom sedimentationsanläggning, försedd med oljeavskiljande anordning, innan vattnet leds vidare. Provtagning ska ske dels av utgående vatten från sedimentationsanläggningen dels i övrigt enligt vad som framgår av utredningsvillkor U1. Provtagningens omfattning m.m. i övrigt ska framgå av kontrollprogrammet. Om provtagningens resultat påvisar behov av ytterligare reningsåtgärder, ska nödvändiga åtgärder vidtas såsom utökad luftning och/eller översilning. (Delegationspunkterna B och C)

Länsstyrelsen har vidare yrkat att villkor 14 om ekonomisk säkerhet ska ändras. För det fall Länsstyrelsens yrkande om ändring av tillståndspunkten (b) och (c), villkor 13

samt om upphävande av villkor 7, 15.1 och 15.2 vinner bifall yrkar Länsstyrelsen att villkor 14 ska ges följande lydelse:

14. (*Alternativ a*) Bolaget ska senast när tillståndet tas i anspråk ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling om 2 850 000 kronor. Säkerheten ska gälla i två år utöver den tid som efterbehandlingen senast ska vara utförd. Säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten och förvaras hos Länsstyrelsen i Uppsala län.

Om länsstyrelsens yrkande om ändring av tillståndspunkten (b) och (c), villkor 13 samt om upphävande av villkor 7, 15.1 och 15.2 *inte* vinner bifall har länsstyrelsen yrkat att villkor 14 ska ges följande lydelse:

14. (*Alternativ b*) Bolaget ska senast när tillståndet tas i anspråk ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling om 25 000 000 kronor. Säkerheten ska gälla i två år utöver den tid som efterbehandlingen senast ska vara utförd. Säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten och förvaras hos Länsstyrelsen i Uppsala län.

Länsstyrelsen har slutligen yrkat att ett nytt villkor 17 ska föreskrivas med krav på eldriven utrustning enligt följande lydelse:

17. Bolaget ska senast två år efter att tillståndet vunnit laga kraft driva krossar och sorteringsverk med elström från det fasta nätet.

Tierps kommun (kommunen) har yrkat att den sista meningen i villkor 14 ska ändras till följande lydelse:

14. Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, ska godkännas av tillståndsmyndigheten och förvaras av Länsstyrelsen.

Sand- och grusaktiebolaget Jehander (bolaget) har medgett ändring av den sista meningen i villkor 14 i enlighet med kommunens yrkande, liksom länsstyrelsens yrkande om att formuleringen i villkoret stryks som anger att säkerheten ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken. I övrigt har bolaget motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Om Mark- och miljööverdomstolen finner att ett slutligt avgörande behöver skjutas upp i fråga om påverkan på vattenrecipienten från masshanteringen inom verksamhetsområdet har bolaget godtagit följande formuleringar i länsstyrelsens yrkande om utredningsförordnande (U1):

U1. Bolaget ska under en utredningstid undersöka verksamhetens utsläpp av metaller och näringsämnen till vattenrecipienten från den samlade verksamheten bestående av dels täktverksamheten, dels den övriga masshanteringen från externa massor samt jordtillverkning.

Utredningen ska inkludera månadsvis provtagning från utgående vatten från sedimentationsbassäng. Metaller som ska omfattas av provtagning och ingå i utredningen är As, Pb, Cd, Cu, Cr, Hg, Ni och Zn. Därutöver ska klorid, suspenderat material, pH och TOC ingå samt näringsämnena fosfor och kväve, i form av totalfosfor respektive ammonium och totalkväve. Uppmätt halt och bedömd månatlig mängd av respektive parametrar ska redovisas tillsammans med kartunderlag och en schematisk bild av vattenhanteringen.

Utredningen ska inges till prövningsmyndigheten senast två år efter lagakraftvunnen dom och innehålla förslag på slutliga villkor för utsläpp till vatten samt skyddsåtgärder och begränsningsvärden för utsläpp till vatten.

Bolaget har motsatt sig att utredningsskyldigheten också ska omfatta provtagning i vattendraget/bäcken strax innan utloppet i Tämnrån och Tämnrån uppströms vattendragets/bäckens utlopp i ån, en bedömning av påverkan på rödlistade fisk- och musselarter, massornas lakningsegenskaper och mängden metaller och näringsämnen som bedöms tillföras verksamhetsområdet och recipienten. Bolaget har också motsatt

sig länsstyrelsens begäran om att masshanteringens omfattning under utredningstiden ska kvantifieras och beskrivas liksom att alternativ avledning av vatten från verksamheten ska omfattas.

Vidare har bolaget, om ett slutligt avgörande skjuts upp, godtagit den provisoriska föreskrift (P1) som länsstyrelsen yrkat att domstolen ska fastställa, med justeringen att provtagning endast ska ske av utgående vatten vid sedimentationsanläggningen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har anfört samma grunder och omständigheter som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden:

Masshantering och efterbehandling

Efterbehandlingen som medgivits i den överklagade domen är inte att anse som en efterfrågad naturvårdsåtgärd. Införsel av upp till 640 000 ton massor kan inte anses utgöra nödvändig efterbehandling eller en återvinningsåtgärd utan bör betraktas som deponiverksamhet. Det är olämpligt att hantera mottagningskriterierna för massor genom att ange dem i kontrollprogrammet i form av platsspecifika riktvärden. Det är olämpligt att utgå ifrån Naturvårdsverkets riktvärden för känslig markanvändning som en nivå att förorena *upp till* eftersom dessa riktvärden är avsedda som riktvärden för att åtgärda föroreningar *ned till* en viss nivå. Frågan om mottagningskriterier är inte en fråga av mindre betydelse och kan därmed inte delegeras till tillsynsmyndigheten enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken. Som definition för rena massor avseende jordtillverkning bör tabell 4 i Naturvårdsverkets handbok 2010:1 användas. Som definition för rena massor vid efterbehandling ska gränsen sättas vid en föroreningshalt som är i nivå med ett medelvärde av bakgrundshalten i mark i den nära omgivningen.

Vattenrecipienten

En verksamhet får inte tillåtas som har sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Tämnrån rinner genom ett vattenskyddsområde och det finns ett utbyte av vatten

mellan grundvattnet och ån. Vattenförekomsten Tämnrån uppnår inte god status med avseende på näringsämnen. Tämnrån hyser flera rödlistade arter av fisk och musslor nedströms Strömsberg, bland annat flodnejonöga och vimman samt flat dammussla. Påverkan på vattenförekomsten behöver utredas även om länsstyrelsens yrkande avseende masshantering och efterbehandling skulle vinna bifall. Enstaka höga halter av ammonium har uppmätts i Tämnrån nedströms Strömsberg. Ett längre avsnitt av Tämnrån vid utsläppspunkten i recipienten utgör vattenskyddsområde. Tämnrån rinner genom yttre och inre skyddszon. Regional provtagning av vatten saknas i recipienten i anslutning till utsläppspunkten. Provtagning sker mer än fem kilometer nedströms respektive tio kilometer uppströms utsläppspunkten. Det ger inte möjlighet att erhålla representativa värden för en korrekt bedömning av verksamhetens påverkan på recipienten.

Jordtillverkning

Tillståndet inkluderar bland annat nyttjande av fibermull samt gödningsmedel. Det föreligger en osäkerhet med avseende på lakning av näringsämnen till vatten och nedströms liggande recipient. Underlaget i ansökan ger inte utrymme att medge hanteringen av gödningsmedel med beaktande av 2 kap. 3 § miljöbalken.

Ekonomisk säkerhet

Säkerheten bör utgå från en indexuppräknings om två procent samt i övrigt utifrån en tillämpning av Miljösamverkan Sveriges grundmodell. En sådan beräkning leder till att den ekonomiska säkerheten för efterbehandling behöver vara 2 850 000 kronor. Hänvisningen till utsökningsbalken är olämplig och säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten och förvaras hos Länsstyrelsen i Uppsala län. För ett täkttillstånd har en ekonomisk säkerhet som gäller i två år efter tillståndstidens utgång ansetts vara betryggande i praxis, MÖD 2010:5. Om införsel av upp till 640 000 ton externa massor skulle anses utgöra en nödvändig åtgärd för efterbehandling eller återvinning och mottagningskriterierna hanteras på det sätt som anges i det överklagade avgörandet, bör säkerheten anges till 25 miljoner kronor.

Elanslutning

Det är förenligt med användande av bästa möjliga teknik att driva krossar och sorteringsverk med elström från det fasta elnätet. Bolaget har en skyldighet att hushålla med energi samt att i första hand utnyttja förnybara energikällor. Kravet är inte orimligt att uppfylla med hänsyn till nyttan ställt mot kostnaderna av åtgärden. Mot bakgrund av det nationella miljökvalitetsmålet om minskad klimatpåverkan är åtgärden motiverad. Eftersom fråga är om en befintlig täkt finns det tillräckligt med utrymme för en fast etablering av krossanläggningen på täktbotten.

Kommunen har anfört att säkerheten i likhet med övriga tillståndssäkerheter i Uppsala län bör förvaras hos länsstyrelsen och att säkerheten enligt 16 kap. 3 § miljöbalken ska prövas av tillståndsmyndigheten. Frågan om vilken form säkerheten bör ha för att vara betryggande, om det ska föreskrivas att den ska utgöras av pant eller borgen, överlämnas till domstolens bedömning.

Bolaget har anfört samma grunder och omständigheter som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden:

Masshantering och efterbehandling

Tillståndet avser inte deponering av avfall. Tillståndet omfattar återvinning i två syften. Dels till kund, dels för anläggningsändamål bestående av efterbehandling och anläggande av vallar under tillståndstiden. Syftet är att nyttiggöra en resurs. Avbaningsmassorna räcker sannolikt inte till för att skapa slänter, vilket är en efterbehandling som gynnar biologisk mångfald. Sötvattenstränder är en av de atrikaste svenska växtmiljöerna. Konventionella konstruktionsmaterial för denna typ av anläggningsändamål är rivnings-, jord- eller schaktmassor. Snedsprängning skulle medföra att en mycket större yta måste tas i anspråk. Platsspecifika riktvärden som tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten kan anpassas över tid. De möjliggör ett bättre resursutnyttjande och en säker återvinning istället för deponering. Värdena tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten utifrån platsens lokala förutsättningar, konstruktionens utformning och mängden avfall som ska användas. Massorna ska vara strukturellt lämpliga utifrån mekaniska och hydrologiska egenskaper, lämpliga utifrån kemiska egenskaper och långtidsstabilitet. Massor som återvinns för

anläggningsändamål kommer att uppfylla kraven på inert avfall enligt definitionen i 3 a § förordningen (2001:512) om deponering av avfall. Avfallet som ska användas för anläggningsändamål kommer att tillföras i stor mängd och ligga mycket länge på samma plats, medan det som ska återvinnas till produkter kommer att säljas ut på en öppen marknad och ska efterleva produktlagstiftningen. Det medför att mottagningskriterierna är olika och såvida inte samtliga inkommande massor klarar de strängaste kriterierna bör de hanteras inom två separata linjer. Genom en effektiv mottagningskontroll säkerställs massornas lämplighet. Bolaget har en välfungerande rutin för mottagningsverksamheten som omfattar såväl skriftlig dokumentation från kund om massornas ursprung, okulär besiktning och, med jämna mellanrum, provtagning för kemisk analys.

Jordtillverkning

Jordtillverkningen syftar främst till att producera olika typer av anläggningsjordar, vilket inte omfattar näringsberikning. Bolaget vill dock ha möjlighet att tillverka en viss mängd näringsberikade jordar för olika typer av plantering. Denna kategori av jordar innefattar tillsats av fibermull eller gödningsmedel. I den mån det blir aktuellt med naturgödsel kommer endast brunnen gödsel att användas inom anläggningen. De jordar som är näringsberikade med gödsel eller fibermull kommer att förvaras på ett sådant sätt att de inte kommer att utsättas för urlakning via nederbörd. De förvaras på tätgjord yta varifrån allt vatten samlas upp.

Vattenrecipienten

Ytvatten rinner till täktens lågpunkt eller tas upp av massor inom produktionsområdet. Inläckande vatten i tälten samlas i de lägsta punkterna på täktbotten varifrån de pumpas till pumpgropar. Därefter pumpas vattnet till en befintlig sedimentationsdamm inom verksamhetsområdet innan det leds ut till recipient. Inom influensområdet är grundvattengradienten riktad in mot tälten. Lakvatten från eventuellt förorenade massor kan infiltrera ned i berg, men rinner då in i tälten på grund av grundvattengradienten. Sedimentationsdammen är försedd med ett T-rör med oljeskiljande funktion vid utloppet. Länshållningsvattnet kommer att provtas regelbundet för att kontrollera kvalitén på vattnet som släpps till recipient samt för att säkerställa sedimentationsdammens funktion. Provtagning sker i utgående vatten och i

recipient inom ramen för egenkontrollen. Bolaget planerar att provta ett brett spann av parametrar, såsom metaller och näringsämnen. Föroreningshalten förväntas vara låg, eftersom massorna kontrolleras för platsspecifika riktvärden. Behov och relevans av olika provtagningsparametrar kan variera över tid, då intagna massor kommer från olika platser och olika projekt. De platsspecifika värdena är satta med beaktande av närliggande ytvatten och grundvatten, samt påverkan på dessa. Påverkan på Tämnrån och dess vattentäkter kommer att vara försumbar.

Elanslutning

Frågan om elektrifiering väcktes sent av länsstyrelsen. Den mobila krossen kommer att användas under ungefär tio veckor per år. För en helt elektrifierad produktion skulle elbehovet öka. Elektrifiering kan leda till minskad förbrukning av fossila bränslen, men av säkerhets- och effektivitetsskäl kan en elansluten förkross inte flyttas runt i tåkten. Det interna transportarbetet i tåkten ökar och det krävs att produktionen når en viss nivå för att den specifika bränsleanvändningen ska minska. Det innebär en svårighet med elektrifiering i mindre täkter eftersom dieselförbrukningen från interna transporter är större än vad den mobila krossen förbrukar. Förhållandet att nätkapaciteten är liten utgör ytterligare en begränsning. Bolaget deltar genom sin verksamhet i Strömsberg i ett utvecklingsprojekt som drivs i ett samarbete mellan Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI) och Vinnova. Projektet syftar till att utveckla en kostnadseffektiv mobil tåktelektrifiering som är lätt att standardisera. Det är ännu oklart vad projektet kommer att ge. Rapportering av projektet ska ske under år 2021.

Ekonomisk säkerhet

Tillståndet gäller i 30 år och därefter vidtas efterbehandlingsåtgärder under två år. Den ekonomiska säkerheten som mark- och miljödomstolen har föreskrivit är tillräcklig.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling. Bolaget och länsstyrelsen har gett in kompletterande utredning i Mark- och miljööverdomstolen.

Hantering av införda massor

Målet gäller bland annat bolagets planerade hantering av införda massor; i vilken omfattning hanteringen kan tillåtas och hur den ska regleras.

I det överklagade avgörandet anges att införda massor får utgöra högst 50 procent av den totala volym massor som används för efterhandling. Föroreningshalten i införda massor som ska användas för anläggningsändamål, inklusive efterbehandling, får inte överskrida de platsspecifika riktvärden som anges i kontrollprogrammet. För införda massor i övrigt gäller att föroreningsnivåerna inte får överskrida Naturvårdsverkets riktvärden för känslig markanvändning avseende förorenad mark eller de alternativa kriterier som anges i kontrollprogrammet. Kontrollprogrammet ska enligt tillståndet tas fram av bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten och det ska bland annat omfatta platsspecifika riktvärden som säkerställer att ingen oacceptabel risk för människors hälsa och miljön uppkommer. Vidare anges att om oenighet uppstår rörande platsspecifika värden, ska frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen. I fråga om efterbehandling anges att den ska ske i huvudsak enligt den till ansökan bilagda efterbehandlingsplanen om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat.

Avgränsningen av mängden införda massor som får användas för efterbehandling i den överklagade domen är oklar eftersom den anges genom angivande av en andel i förhållande till en obestämd volym. En sådan avgränsning är inte tillräcklig för att konsekvenserna ska kunna bedömas. Enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning bör, som länsstyrelsen har yrkat, mängden införda massor som får användas för anläggningsändamål vara bestämd. Frågan om vilken föroreningsnivå som kan godtas för dessa massor bör inte heller lämnas till bolaget och tillsynsmyndigheten att avgöra. Mark- och miljödomstolens dom ska därför ändras så att mängden införda massor som får användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling bestäms liksom de kvalitetskrav som ska gälla för införda massor.

Av utredningen framgår att bolaget planerar att ta emot massor ifrån olika projekt, men det är inte klart i vilka verksamheter de har uppkommit. Mark- och miljööverdomstolen utgår dock ifrån att det är fråga om massor som den som gräver ut

materialet har en avsikt eller skyldighet att göra sig av med och att de utgör avfall i den mening som avses i 15 kap. 1 § miljöbalken.

Avfall kan återvinnas eller bortskaffas. Med återvinning av avfall avses enligt 15 kap. 6 § miljöbalken att vidta en åtgärd som innebär att avfall kommer till nytta som ersättning för något annat material eller förbereder det för en sådan nytta eller en åtgärd som innebär att avfall förbereds för återanvändning. Med bortskaffande av avfall avses enligt samma bestämmelse att göra sig av med något som är avfall utan att återvinna det eller utan att lämna det till någon som samlar in eller transporterar bort det. Bortskaffande av avfall som sker genom att det läggs på en upplagsplats på eller i jorden, när det inte sker för vidare transport eller en kortare period, utgör deponering enligt 4-5 §§ avfallsförordningen (2011:927).

Bolaget har presenterat två huvudsyften för den planerade hanteringen av införda massor: dels vidareförsäljning till kund efter bearbetning, dels egna anläggningsändamål inklusive efterbehandling av takten. Bolaget har gjort gällande att det i båda fallen är fråga om ett återvinningsförfarande och att de mottagna massorna kommer till nytta som ersättning för annat material. Bolaget har klargjort att dess avsikt inte är att bedriva deponering och att ansökan inte ska uppfattas som en ansökan om tillstånd därtill. Om domstolen finner att någon del av verksamheten ska anses utgöra deponering ska sådan verksamhet därför inte omfattas av tillståndet.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att hantering som innebär att bolaget bearbetar de införda massorna för att de senare ska avyttras till kund utgör en sådan förberedelse av avfall som också utgör återvinning enligt 15 kap. 6 § miljöbalken. Omfattningen av verksamheten begränsas i detta avseende genom att det i tillståndet anges att den årliga mängden införda massor får vara högst 50 000 ton. Med beaktande av verksamhetens lokalisering nära dricksvattentäkt och vattenskyddsområde och den beskrivna hanteringen av massor och lakvatten under tillståndstiden finns det en risk för att skada eller olägenhet uppkommer för människors hälsa eller miljön. I fråga om avfallets egenskaper bedömer Mark- och miljööverdomstolen därför att krav bör ställas om att föroreningshalt eller utlakning i införda massor som ska avyttras inte får

överstiga vad som med utgångspunkt i Naturvårdsverkets handbok *Återvinning av avfall i anläggningsarbeten* (2010:1), tabell 4, medför en mindre än ringa föroreningsrisk.

För att avgöra om bolagets planerade användning av avfall i den egna anläggningen och efterbehandlingen innebär återvinning eller inte måste först bedömas *dels* vilket behov av massor som finns för anläggningsändamål inklusive efterbehandling, dvs. i vilken omfattning avfallet kan förväntas ersätta material som annars hade behövts och *dels* om det är lämpligt för ändamålet.

För att det ska vara fråga om en återvinningsåtgärd när avfallsmassor används för utfyllnad i efterbehandlingssyfte krävs att avfallsmassorna används för att ersätta annat material som annars hade behövts för efterbehandlingen. Det krävs också att massorna som ska användas är lämpliga för ändamålet (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 juli 2019 i mål nr M 7582-18). Om den planerade hanteringen inte uppfyller dessa krav är det fråga om bortskaffande av avfall och utfyllnaden med massor utgör i så fall deponering enligt 5 § avfallsförordningen.

Ersätter avfallet annat material som annars hade behövts?

I frågan om vilken mängd massor som behövs för efterbehandlingen konstaterar Mark- och miljööverdomstolen att det, även när efterbehandling sker successivt, är först i samband med att verksamheten ska avslutas som det går att slutligt avgöra vilka åtgärder som är nödvändiga. Det är inte lämpligt att i detalj reglera hur efterbehandlingen av tälten ska ske redan i tillståndet eftersom tillståndstiden är lång och frågan om vilka åtgärder som är nödvändiga och rimliga att vidta kan komma att påverkas av omständigheter som inte är kända nu. Efterbehandlingsplanen ger en generell inriktning för verksamhetsutövaren att planera efter och för vad andra intressenter kan förvänta sig. En utgångspunkt är dock att efterbehandlingen sker i syfte att förebygga risk för olägenhet och skada på miljön och människors hälsa, 2 kap. 1 § miljöbalken. Det kan i detta avseende finnas flera skyddsvärden att beakta som kan ha sinsemellan motstående intressen.

Bolaget, som har störst kunskap om den egna verksamheten och dess effekter, har presenterat en efterbehandlingsplan som kräver att en stor mängd, minst 640 000 ton, massor finns tillgängliga för utfyllnad. Planen innebär bland annat att grunda stränder ska anläggas i täktsjön i syfte att gynna den biologiska mångfalden. Bolaget har anfört att avbaningsmassorna kan komma att säljas om det finns en efterfrågan på marknaden och att det därför är osäkert hur stor mängd egna massor som kommer att finnas kvar för efterbehandling.

Eftersom efterbehandlingen ytterst är en skyldighet som bolaget har i förhållande till det allmänna måste tillsynsmyndighetens preliminära bedömning av nödvändiga åtgärder tillmätas stor vikt i sammanhanget. Länsstyrelsens uppfattning är att efterbehandlingen kan kräva att högst 200 000 ton massor finns tillgängliga för utfyllnad. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det är en mängd som får antas ge en tillräcklig volym för att realisera delar av efterbehandlingsplanen, till exempel så att en del av den planerade täktsjön får vara grund.

Mot bakgrund av tillsynsmyndighetens uppfattning om behovet av massor för efterbehandlingen kan det inte antas vara nödvändigt att använda ytterligare massor utöver 200 000 ton. Avseende behovet av massor under verksamhetstiden har bolaget redovisat att massor behövs för att anlägga vallar för att fysiskt avgränsa täkten från omgivningen och att när täktverksamheten har upphört kommer massor som använts till vallarna att användas för efterbehandling. Mark- och miljööverdomstolen anser därför inte att bolaget har visat att det huvudsakliga syftet med införsel av massor till en större mängd än 200 000 ton är att ersätta annat material som annars hade använts. Det gäller även med beaktande av osäkerheten som det långa tidsperspektivet innebär för bedömningen av nödvändiga åtgärder och vad bolaget har anfört om att koncerninterna krav ställs om ambitiös efterbehandling. I den utsträckning som bolaget avser att ta emot avfall i en större mängd utgör det alltså inte ett återvinningsförfarande.

För att användningen av högst 200 000 ton avfall till anläggningsändamål inklusive efterbehandling ska anses utgöra återvinning krävs vidare att avfallet är lämpligt för ändamålet.

Är det lämpligt att använda avfallet för det avsedda ändamålet?

Det finns en inneboende risk i att flytta stora mängder massor från en plats till en annan och att lämna dem där, särskilt när det inte på förhand är känt i vilka verksamheter massorna uppstår. Enligt Mark- och miljööverdomstolen kan det dock inte medföra att förfarandet aldrig kan tillåtas – en bedömning av vad som ska anses utgöra bästa möjliga teknik och vilka försiktighetsmått som är rimliga att kräva måste ske i varje enskilt fall utifrån verksamhetens förutsättningar och förhållandena på den aktuella platsen. Bolaget har i detta fall kunnat redovisa att verksamheten har väl inarbetade rutiner för kontroll. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att användande av införda massor för anläggningsändamål inklusive efterbehandling kan godtas, men att med beaktande av de långa tidsperspektiv som det är fråga om – massorna ska ligga kvar permanent – kan avfallet anses lämpligt för ändamålet bara under förutsättning att mycket höga krav ställs på dess egenskaper. Med beaktande av verksamhetens lokalisering är det inte lämpligt att använda avfall som har en högre föroreningshalt eller utlakning än vad som med utgångspunkt i Naturvårdsverkets handbok *Återvinning av avfall i anläggningsarbeten* (2010:1), tabell 4, medför en mindre än ringa föroreningsrisk. Mark- och miljööverdomstolen bedömer därför att sådant avfall kan vara lämpligt att använda för efterbehandling av den aktuella täkten.

Sammanfattningsvis finner Mark- och miljööverdomstolen i detta fall att införda massor inte ska ha en föroreningshalt eller utlakning som överstiger vad som utifrån Naturvårdsverkets handbok (2010:1) medför mindre än ringa föroreningsrisk och att det finns förutsättningar att tillåta användning av totalt högst 200 000 ton införda massor som återvinning av avfall. Om avfall i större mängd, eller med högre föroreningshalt eller utlakning, lämnas på platsen är det inte fråga om återvinning utan bortskaffande av avfall genom deponering. Det kan inte tillåtas utifrån ansökan i målet.

Omfattningen av den tillåtna verksamheten avgörs av tillståndsmyndigheten och bör framgå av tillståndet. Det finns därför skäl att ändra tillståndsmeningen b (i) och att föreskriva en ny punkt (d) så att det framgår att inte mer än 200 000 ton införda massor får användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling av täkten. Eftersom också kvalitetskraven på de införda massorna bör avgöras av tillståndsmyndigheten

finns det skäl att upphäva vad mark- och miljödomstolen har föreskrivit i villkor 15.2 om att frågan om platsspecifika riktvärden vid oenighet mellan bolaget och tillsynsmyndigheten ska hänskjutas till domstolen och att ändra villkor 7 samt 15.1 i enlighet med domslutet. Delegationspunkten (e) ändras så att delegationen om kontroll omfattar all avsedd användning. Eftersom föroreningsnivån för införda massor regleras i villkor för tillståndet har Mark- och miljööverdomstolen i tillståndsmeningen strukit det för massorna beskrivande ordet *rena*, som i sammanhanget inte är ett tydligt begrepp.

Jordtillverkning

Länsstyrelsen har yrkat att tillståndet ska ändras i punkten b (ii) så att *gödningsmedel* ska ersättas av *brunnen gödsel*, att begränsningen av den årliga mängden om 12 000 ton tillverkad jord per år ska utgå och att domstolen i stället ska meddela en provisorisk föreskrift som anger att den årliga mängden tillverkad jord får vara högst 12 000 ton (P2).

Bolaget har motsatt sig ändring och även att frågan om hur stor mängd jordtillverkning som får utföras skjuts upp. Bolaget har anfört att det är något som bör anges i tillståndet.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att riskerna som jordtillverkningen medför kan hanteras genom villkor om försiktighetsmått. Det är nödvändigt att omfattningen av den tillåtna verksamheten bestäms i tillståndet. Länsstyrelsens begäran om ändring av tillståndsmeningen i detta avseende och en provisorisk föreskrift avslås därför. Utifrån bolagets planerade hantering av fibermull och gödningsmedel, med förvaring på hårdgjorda ytor och uppsamling av lakvatten, finns det inte heller skäl att ändra tillståndet på så sätt att gödningsmedel ersätts med brunnen gödsel. Frågan om slutliga villkor för verksamhetens utsläpp till vatten behandlas nedan.

Utsläpp till vatten

Länsstyrelsen har yrkat att frågan om slutliga villkor avseende bortledande av yt- och grundvatten ska skjutas upp under en provotid, att bolaget ska åläggas att utreda vissa frågor om påverkan på vatten (U1), och att en provisorisk föreskrift (P1) ska gälla under provotiden i stället för vad mark- och miljödomstolen har angett i villkor 3.

Bolaget har motsatt sig att frågan om slutliga villkor för påverkan på vatten skjuts upp, men har för det fall domstolen bedömer att det är nödvändigt, godtagit att under provotiden genomföra utredning delvis på det sätt som länsstyrelsen yrkar.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att tillståndet saknar reglering av föroreningar i utgående vatten. Det är en fråga som bör regleras. Eftersom det saknas tillräckligt underlag för att fastställa slutliga villkor i detta avseende bör frågan skjutas upp under en provotid. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att en skyldighet för bolaget att vidta utredningar i enlighet med U1 i domslutet är rimlig och kan förväntas ge ett tillräckligt underlag för att avgöra frågan om vilka de slutliga villkoren ska vara. Eftersom allt vatten från verksamheten inte kan förväntas passera utsläppspunkten i sedimentationsdammen, och med beaktande av att införda massor delvis ska användas för anläggningsändamål och efterbehandling, är det relevant att låta utredningen inkludera en bedömning av massornas lakningsegenskaper samt mängden metaller och näringsämnen som bedöms tillföras verksamhetsområdet och recipienten. Bolaget ska därför åläggas att under provotiden vidta undersökningar i enlighet med vad som framgår av domslutet. Resultaten ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast två år efter att denna dom har fått laga kraft.

Till dess frågan om slutliga villkor avgörs eller annat förordnas finns det skäl att låta vad mark- och miljödomstolen har beslutat om att avledande av vatten från tåkten ska ske genom sedimentationsanläggning försedd med oljeavskiljande anordning gälla som en provisorisk föreskrift (P1). I vilken omfattning som provtagning ska ske framgår av förordnandet om utredning (U1).

Eftersom frågan om slutliga villkor om utsläpp till vatten kommer att avgöras efter att utredningen har redovisats, ska delegationspunkterna (b) och (c) upphävas. I den mån det finns behov av delegation i dessa avseenden får det beslutas i samband med att frågan avgörs slutligt.

Efterbehandling

Mot bakgrund av Mark- och miljööverdomstolens ovan redovisade ställningstagande som innebär att högst 200 000 ton införda massor får användas för anläggningsändamål och efterbehandling, och bolagets uppgift om att den efterbehandlingsplan som bilagts ansökan kräver minst 640 000 ton massor för utfyllnad, bör villkor 13 ändras så att det framgår att efterbehandling får ske genom anläggande av skyddshylla och/eller snedsprängning vid behov och i övrigt enligt den till ansökan bilagda planen.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att av villkor 4 följer att brytning av berg, som inte görs i efterbehandlingssyfte, endast får ske inom brytområdet. Det saknas skäl i detta fall att i villkoret om efterbehandling ange att kompletterande brytning eller upplag av införda massor utanför brytgränsen inte får ske.

Ekonomisk säkerhet för efterbehandling

Länsstyrelsen har begärt att säkerhet för efterbehandling ska ställas om 2 850 000 kronor och att den ska gälla i två år utöver den tid som efterbehandlingen senast ska vara utförd. Vidare att säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten och förvaras hos länsstyrelsen. Om Mark- och miljööverdomstolen godtar att en större mängd införda massor används för efterbehandling än 200 000 ton, har länsstyrelsen anfört att ekonomisk säkerhet bör ställas som för deponi och yrkat att värdet av den ekonomiska säkerheten i så fall ska vara 25 000 000 kronor.

Kommunen har också begärt att villkoret ändras så att det anges att säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten.

Bolaget har motsatt sig att villkoret ändras, utom i det avseendet att säkerheten ska godkännas av prövningsmyndigheten och att det inte bör anges att den ska utgöras av pant eller borgen.

Tillstånd till täkt får ges endast om det ställs säkerhet för att uppfylla de villkor som ska gälla för tillståndet, 9 kap. 6 e § miljöbalken. Säkerheten ställs för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda. Den prövas av tillståndsmyndigheten och ska godtas om den visas vara betryggande för sitt ändamål, 16 kap. 3 § miljöbalken.

Den ekonomiska säkerheten ska vara betryggande och kunna tas i anspråk om en verksamhetsutövare hamnar i ekonomiskt trångmål och inte har eller endast delvis har efterbehandlat täktområdet. Om efterbehandling inte har skett på ett sätt som är tillfredsställande och tiden för tillståndet har gått ut måste det finnas en viss tid under vilken förhållandena kan rättas till. Säkerhet som ställs i två år efter tillståndstidens utgång har i praxis ansetts vara betryggande för täktverksamheter (se MÖD 2010:5 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 3 april 2012 i mål nr M 6204-11). Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning i detta fall. Av tillståndet följer att brytning m.m. får genomföras under 30 år och att därefter får efterbehandlingsåtgärder med användning av avfallsmassor vidtas under en tid om högst två år. Tillståndstiden är alltså 32 år. Det är inte orimligt att kräva att den av bolaget ställda säkerheten ska gälla i två år efter tillståndstidens utgång.

En ekonomisk säkerhet om 2 850 000 kronor är i högre grad förenlig med praxis för jämförbara verksamheter, som utgår bl.a. ifrån Riksbankens prognos av inflationens utveckling. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att en säkerhet om 2 850 000 kronor får anses vara betryggande utifrån den verksamhet som tillståndet i detta fall omfattar.

I det överklagade avgörandet har mark- och miljödomstolen beslutat att säkerheten ska ställas i form av pant eller borgen. Utgångspunkten är att alla gängse former av säkerheter på den finansiella marknaden ska kunna godtas till det värde de prövas ha i det enskilda fallet (prop. 2006/07:95 s. 108). Säkerheten prövas i samband med att den

ställs (NJA 2011 s. 296). Det finns därför skäl att ändra villkor 14 så att det inte anges att säkerhet ska ställas genom pant eller borgen. Av lag framgår att säkerheten ska prövas av tillståndsmyndigheten, 16 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken. På grund av det anförda finns det skäl att ändra villkor 14 om ekonomisk säkerhet i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Energihushållning – anslutning av kross och sorteringsverk till det fasta elnätet

Länsstyrelsen har begärt att bolaget senast två år efter att tillståndet vunnit laga kraft ska åläggas att driva krossar och sorteringsverk med elström från det fasta nätet. Bolaget har motsatt sig att ett sådant villkor ska gälla för verksamheten och har anført att frågan väcktes sent av länsstyrelsen och att det behövs fortsatt teknikutveckling innan elanslutna mobila förkrossar kan börja användas i täktverksamheter. Vidare anser bolaget att det med hänsyn till att miljönyttan är begränsad och kostnaderna är stora vore orimligt att kräva en sådan åtgärd för en så förhållandevis liten täkt som den i målet aktuella. Bolaget har redovisat att det pågår ett arbete med att energieffektivisera verksamheten i Strömsberg genom deltagande i ett utvecklingsprojekt som syftar till att utveckla en kostnadseffektiv mobil täktelektrifiering som är lätt att standardisera.

Bestämmelserna i miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling och ska tillämpas så att bland annat hushållning med energi främjas, 1 kap. 1 § miljöbalken. Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd är skyldig att visa att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas, däribland kravet på användande av bästa möjliga teknik i 2 kap. 3 § och hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken. Ett iakttagande av hushållningsprincipen innebär att verksamheten ska bedrivas och åtgärder vidtas så att råvaror och energi används så effektivt som möjligt och förbrukningen minimeras (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 20). Dessa krav gäller i den utsträckning som det inte kan anses orimligt att uppfylla dem, varvid särskilt ska beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna, 2 kap. 7 § miljöbalken. Prövningen av vilka åtgärder som bör vidtas för energieffektivisering sker i varje enskilt fall och kan utmynna i en reglering som går

längre än som följer av generella styrmedel (se MÖD 2007:56 och Mark och miljööverdomstolens dom den 22 januari 2016 i mål nr M 10031-14).

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att villkor om anslutning av krossar till det fasta elnätet har föreskrivits tidigare och att det har motiverats av behovet av att minska användningen av fossila bränslen för att därigenom begränsa utsläppen av växthusgaser till atmosfären och att det mot bakgrund av det nationella miljökvalitetsmålet om minskad klimatpåverkan finns starka skäl för att gå över till elanslutna krossanläggningar (Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 juli 2019 i mål nr M 7582-18).

Det är verksamhetsutövaren som har bevisbördan för att de krav på försiktighetsmått som är möjliga att ställa skulle vara orimligt betungande i det enskilda fallet. Bolaget har anfört att mobil produktion bedrivs i verksamheten under endast tio veckor per år och att maskintid och diesel sparas genom att ingen transport av sprängt berg sker till förkrossen. Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det utifrån vad bolaget har anfört om att verksamheten vid Strömsberg skiljer sig från förutsättningarna vid en täkt med något större produktionsnivå eller i övrigt är visat att ett krav med skyldighet att driva krossar och sorteringsverk med elström från det fasta elnätet skulle vara orimligt betungande om det av villkoret framgår att kravet ska gälla först två år efter att tillståndet vunnit laga kraft. Länsstyrelsens yrkande om att tillståndet ska förenas med ett sådant villkor ska därför bifallas i enlighet med vad som anges i domslutet.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen anser sammanfattningsvis att mark- och miljödomstolens dom ska ändras så att mängden införda massor som får användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling framgår av tillståndet och så att föroreningsnivån i samtliga införda massor framgår av villkor till tillståndet. Frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten skjuts upp. Villkoret om skyldighet för bolaget att ställa ekonomisk säkerhet ändras bland annat i fråga om beloppet och så att det framgår att säkerheten prövas av tillståndsmyndigheten. Mark- och miljööverdomstolen föreskriver ett nytt villkor om skyldighet för bolaget att inom två

år från att detta avgörande vinner laga kraft ansluta kross och sorteringsverk till det fasta elnätet. Övriga yrkanden om ändring av mark- och miljödomstolens dom avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2020-07-10

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Roger Wikström, tekniska rådet Kerstin Gustafsson samt tf. hovrättsassessorn Liisa Seim Sehr, referent.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Linnea Backman.

Rättelse/komplettering

Dom, 2018-11-28

Rättelse, 2018-12-19

Beslut av: rådmannen Inge Karlström

Domslutet innehåller uppenbara oriktigheter på grund av skrivfel och ska därför med tillämpning av 17 kap. 15 § rättegångsbalken rättas enligt följande.

- Hänvisningen i tillståndsmeningen för miljöfarlig verksamhet (b)(ii) till fiberull ska avse ”fibermull”.
- Hänvisningen i tillståndsmeningen för vattenverksamhet till en ritning ska avse ”ritning M103”.
- Andra stycket i villkor 10 ska lyda ”Den momentana ljudnivån nattetid (kl. 22.00-06.00) vid bostäder får inte överstiga 55 dB(A).”

SÖKANDE

Sand & Grus AB Jehander

Ombud: Advokat M.J. och biträdande juristen A.H.

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet och vattenverksamhet inom fastigheten XX

AnläggningsID i miljöboken: 65855
Koordinater (SWEREF99): N 6700869, E 639522

DOMSLUT

Tillstånd

Miljöfarlig verksamhet

Mark- och miljödomstolen ger Sand & Grus AB Jehander tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken att, inom fastigheten XX och inom verksamhetsområde enligt exploateringsplan, ritning M103, bilaga 1, under 30 år

- (a) bedriva fortsatt och utökad verksamhet vid bolagets täkt av berg och morän, innefattande ett årligt uttag för leverans av maximalt 250 000 ton massor, med möjlighet att under maximalt sju år av tillståndstiden öka det årliga uttaget för leverans till 400 000 ton. Av det maximala uttaget för leverans får upp till 30 000 ton per år utgöras av morän,
- (b) bedriva verksamhet som innefattar
 - (i) införsel, mellanlagring, användning och återvinning av rena rivnings-, jord- och schaktmassor upp till en årlig mängd om 50 000 ton, samt användning av sådana massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling, dock att sådan användning högst får utgöra 50 procent av den totala volym massor som används för efterbehandling, och
 - (ii) införsel, mellanlagring och användning av lera, fiberull, torv, sand och gödningsmedel för jordtillverkning upp till en årlig mängd om 12 000 ton tillverkad jord per år, samt

(iii)införsel, mellanlagring och återvinning av upp till 10 000 m³ skogsbruksavfall (ris och stubb) per år,
(c) bedriva verksamhet som avser anläggning för sortering och krossning av berg och morän samt förädling och återvinning av övriga jord- och schaktmassor, samt
därefter under högst två år utföra efterbehandlingsåtgärder,
allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i denna ansökan jämte bilagor.

Vattenverksamhet

Mark- och miljödomstolen ger Sand & Grus AB Jehander (Jehander) tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att, inom fastigheten och inom brytområde enligt exploateringsplan, ritning M10, bilaga 1,

- (a) avsänka grundvattennivån till lägst +23,5 m.ö.h. i RH2000 inom det markerade brytområdet genom att på fastigheten bortleda allt inläckande grundvatten ur tälten, samt
 - (b) utföra och bibehålla erforderliga anläggningar för vattenverksamheten och få riva ut dessa anläggningar,
- allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i denna ansökan jämte bilagor.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Villkor

Allmänt villkor

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.

Verksamhetens bedrivande

2. Inom brytningsområdet får grundvattennivån maximalt sänkas till nivån +23,50 m.ö.h. i höjdsystemet RH 2000.

3. Avledande av vatten från tälten ska ske genom sedimentationsanläggning, försedd med oljeavskiljande anordning, innan vattnet leds vidare. Provtagning ska ske av utgående vatten från sedimentationsanläggningen. Provtagningens omfattning m.m. ska framgå av kontrollprogrammet. Om provtagningens resultat påvisar behov av ytterligare reningsåtgärder, ska nödvändiga åtgärder vidtas såsom utökad luftning och/eller översilning. (Delegationspunkterna B och C.)

4. Brytning av berg, som inte görs i efterbehandlingssyfte, får endast ske inom den markerade gränsen för brytområdet i exploateringsplan, ritning M103, bilaga 1. Brytning får inte ske på lägre nivå än +25 m.ö.h. i höjdsystemet RH 2000. Övrig verksamhet i samband med täktverksamheten får inte ske utanför gränsen för verksamhetsområdet.

5. Brytning inom fornlämningarna Tolfta 107 och Tolfta 204 inklusive deras respektive fornlämningsområden får inte ske innan erforderliga tillstånd enligt kulturmiljölagen lämnats.

6. Mottagningen av externa massor får endast avse massor vars ursprung har dokumenterats. Massorna ska besiktigas okulärt och sorteras efter avsett användningsändamål. Utöver mottagningskontrollen ska även kontrollprovtagning göras. Externa massor som används för anläggningsändamål inklusive successiv efterbehandling inom verksamhetsområdet ska vara fria från fysiska föroreningar såsom rör, isolering etc. (Delegationspunkt E.)

7. Föroreningshalten i externa massor som avses användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling inom verksamhetsområdet får inte överskrida de plats-specifika riktvärden som anges i kontrollprogrammet.

Föroreningshalten i övriga externa massor får inte överskrida nivån för känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark eller de alternativa kriterier som anges i kontrollprogrammet.

Stängsling m.m.

8. Gränsen för verksamhetsområdet ska vara tydligt utmärkt i terrängen under hela verksamhetstiden. På avsnitt med uppenbara olycksrisker ska varningsskyltar sättas upp, alternativt kan andra åtgärder vidtas som fysiskt förhindrar eller försvårar inträde på området.

Arbetstider

9. Särskilt bullrande eller störande verksamheter som borrar, sprängning och skuthantering får endast bedrivas helgfria vardagar måndag-fredag kl. 06.00-18.00. Krossning får endast bedrivas helgfria vardagar måndag-fredag kl. 06.00-22.00. (Delegationspunkt A.)

Buller

10. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än

- 50 dB(A) vardagar utom lördagar kl. 06.00-18.00,
- 45 dB(A) lördagar, söndagar och helgdagar kl. 06.00-18.00,
- 45 dB(A) kvällstid kl. 18.00-22.00,
- 40 dB(A) nattetid kl. 22.00-06.00.

Den momentana ljudnivån nattetid (kl. 22.00-06.00) får inte överstiga 55 dB(A).

De angivna värdena ska kontrolleras genom immissionsmätningar, eller närfältsmätningar och beräkningar, så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller på tillsynsmyndighetens begäran. Ekvivalentvärdena ska beräknas för de tider då verksamheten pågår. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges i kontrollprogrammet.

Vibrationer och luftstöt vågor

11. Sprängningar får inte utföras som medför att dels den sprängningsinducerade vibrationshastigheten, uttryckt som toppvärde i vertikalled mätt i sockel i närmaste bostäder, överstiger värdet 4 mm/s, dels luftstöt vågor vid närmaste bostäder överstiger värdet 120 Pa, uttryckt som frifältsvärde.

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning enligt svensk standard, för närvarande SS4604866 eller motsvarande vid sprängning, vid närmaste bostäder så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade vibrationer eller luftstöt vågor eller på tillsynsmyndighetens begäran.

Hantering av kemikalier och farligt avfall

12.1. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på sådant sätt att spill eller läckage inte kan nå avlopp och så att föroreningar av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske. Dieselolja kan alternativt förvaras i dubbelmantlade säkerhetstankar, s.k. ADR-tankar.

12.2. På särskilt iordningställda platser för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.

12.3. Spillberedskap ska finnas lättillgängligt i vid förvaringsplatser för drivmedel och övriga kemiska produkter samt i arbetsfordon och maskiner som används inom verksamhetsområdet.

Efterbehandling

13. Successiv och slutlig efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och i huvudsak följa den till tillståndsansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, Bilaga A.2, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärderna ska vara genomförda senast två år efter avslutad täktverksamhet, dock senast två år efter (den 30-åriga) tillståndstidens utgång. Anmälan om avslutad efterbehandling ska omgående därefter göras till tillsynsmyndigheten. (Delegationspunkt D.)

Säkerhet

14. Bolaget ska senast när tillståndet tas i anspråk ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling om 2 100 000 kronor. Säkerheten, som ska bestå av pant eller borgen enligt bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken, ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten.

Kontroll av massor

15.1. Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för den tillståndsgivna verksamheten avseende införsel, mellanlagring, användning och återvinning av massor m.m. (i fortsättningen "Kontrollprogrammet avseende hantering av massor"). Bolaget får, genom att ta emot sådana massor som omfattas av Kontrollprogrammet avseende hantering av massor, påbörja den del av

verksamheten som omfattas av detta kontrollprogram tre (3) månader efter att kontrollprogrammet getts in till tillsynsmyndigheten, om inte tillsynsmyndigheten meddelar att verksamheten får påbörjas tidigare än så.

Kontrollprogrammet avseende hantering av massor ska omfatta följande.

- Platsspecifika riktvärden avseende föroreningsinnehåll i externa massor som avses användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling inom verksamhetsområdet som säkerställer att ingen oacceptabel risk för människors hälsa och miljön uppkommer.
- Kriterier för övriga externa massor om inte nivån för känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark avses tillämpas för dessa.
- Hantering av massor som används för jordtillverkning samt skogsbruksavfall.
- Detaljerade rutiner för mottagningskontroll och uppföljning av volymer av externa massor och andra fraktioner.
- Rutiner för redovisning till tillsynsmyndigheten av uppföljning av behovet av massor för efterbehandling, respektive behovet av externa massor för detta ändamål.

15.2. Om det uppstår oenighet mellan bolaget och tillsynsmyndigheten i frågor som rör platsspecifika riktvärden avseende föroreningsinnehållet i externa massor får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

Kontroll av vattenkvaliteten

15.3. Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram avseende kvaliteten på utgående vatten från sedimentationsdammen, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

15.4. Kontrollprogrammet ska ange provtagningens omfattning och intervall, parametrar samt provtagningspunkter.

Kontroll av verksamheten i övrigt

15.5. Bolaget ska ta fram ett förslag till kontrollprogram för den tillståndsgivna verksamheten i övrigt (bl.a. uttag av berg och morän samt vattenverksamhet), vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Uppdatering av kontrollprogram

15.6. Kontrollprogram för verksamheten ska hållas aktuella och får i samråd med tillsynsmyndigheten justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

Information

16. Bolaget ska underrätta tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt ansvarig tillsynsmyndighet att vid behov besluta om ytterligare åtgärder och villkor m.m. enligt följande.

- (a) Tillfälligt ändrade arbetstider under väl avgränsade perioder.
- (b) Utformning och underhåll av sedimentationsdammen baserat på resultat av provtagningar.
- (c) Kvaliteten på vatten som ska släppas ut till recipient från sedimentationsdammen.
- (d) Åtgärder för efterbehandling.
- (e) Ändrade rutiner för mottagning och kontroll av externa massor som avses att användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling.

Arbetstid

De arbeten för vattenverksamhet som medgetts i denna dom ska vara utförda senast inom tio (10) år räknat från dagen för lagakraftvunnet tillstånd.

Igångsättnings tid

Den i tillståndet angivna miljöfarliga verksamheten ska ha satt igång senast inom tre (3) år räknat från dagen för lagakraftvunnet tillstånd.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast inom fem (5) år från arbetstiden utgång.

Verkställighetsförordnande

Tillståndet i denna dom får tas i anspråk utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

Prövningsavgiften

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften slutligt till trettioentusen (31 000) kronor.

Rättegångskostnader

Sand & Grus AB Jehander ska ersätta Länsstyrelsen i Uppsala län för rättegångskostnader med tvåtusenfyrhundra (2 400) kronor, allt avseende arbete.

På beloppet ska enligt 6 § räntelagen betalas från dagen för denna dom tills betalning sker.

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Ansökan omfattar tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid Sand & Grus AB Jehander (i fortsättningen Jehander eller bolaget) täkt i Strömsberg.

Den nuvarande verksamheten bedrivs enligt tillstånd meddelat av Länsstyrelsen i Uppsala län den 20 oktober 2003 (dnr 541-4844-03). Tillståndet löper till den 31 december 2018.

Jehander ingår i HeidelbergCement-koncernen som är en världsledande producent av bergmaterial till byggindustrin. Bolaget har över 140 år i branschen. Jehander har verksamhet i regionerna kring Stockholm, Uppsala och Gävle och driver för närvarande cirka 15 täkter.

1.2 Hantering av ansökan

Ansökan kom in till mark- och miljödomstolen den 22 december 2017 och kungjordes i mars 2018.

Remissmyndigheter har kommit in med synpunkter på ansökan. Jehander har bemött inkomna yttranden. Huvudförhandling och syn genomfördes den 9-10 oktober 2018.

2. YRKANDEN

2.1 Sand & Grus AB Jehander

Sand & Grus AB Jehander har, som bolaget slutligt bestämt sin talan, yrkat följande.

Jehander har yrkat att mark- och miljödomstolen ska ge bolaget tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till

- (a) att inom fastigheten XX bedriva fortsatt och utökad verksamhet vid bolagets täkt av berg och morän, innefattande ett årligt uttag för leverans av maximalt 250 000 ton massor, med möjlighet att under maximalt sju år av tillståndstiden öka det årliga uttaget för leverans till 400 000 ton. Av det maximala uttaget för leverans får upp till 30 000 ton per år utgöras av morän,
- (b) att inom fastigheten XX bedriva verksamhet som innefattar
 - (i) införsel, mellanlagring, användning och återvinning av rena rivnings-, jord- och schaktmassor upp till en årlig mängd om 50 000 ton, samt användning av sådana massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling, dock att sådan användning högst får utgöra 50 procent av den totala volym massor som används för efterbehandling,
 - (ii) införsel, mellanlagring och användning av lera, fiberull, torv, sand

- och gödningsmedel för jordtillverkning upp till en årlig mängd om 12 000 ton tillverkad jord per år, samt
- (iii) införsel, mellanlagring och återvinning av upp till 10 000 m³ skogsbruksavfall (ris och stubb) per år.
- (c) anläggning för sortering och krossning av berg och morän samt förädling och återvinning av övriga jord- och schaktmassor inom fastigheten XX

allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i denna ansökan jämte bilagor.

Jehander har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska ge bolaget tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till att inom fastigheten XX och inom brytområdet enligt exploateringsplan, ritning M103 i bilaga A.1 till ansökan,

- (c) avsänka grundvattennivån till lägst +23,5 meter i RH70 inom det markerade brytområdet genom att på fastigheten bortleda allt inläckande grundvatten ur täkten, samt
- (d) utföra och bibehålla erforderliga anläggningar för vattenverksamheten och få riva ut dessa anläggningar,

allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i denna ansökan jämte bilagor.

Jehander har även yrkat att mark- och miljödomstolen, allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i denna ansökan jämte bilagor,

- (a) godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB),
- (b) meddelar en tillståndstid om 30 år samt i "tillståndsmeningen" fastställer att tillståndet omfattar en rätt för bolaget att utföra eventuella efterbehandlingsåtgärder i tiden därefter, dock högst två år efter tillståndstidens utgång,
- (c) bestämmer igångsättningstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken till tre år från lagakraftvunnet tillstånd,
- (d) bestämmer tiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken, då arbetena hänförliga till vattenverksamheten ska vara utförda, till tio år från lagakraftvunnet tillstånd,
- (e) bestämmer den tid enligt 24 kap. 13 § tredje stycket miljöbalken inom vilken anspråk på ersättning i anledning av oförutsedda skador av vattenverksamhet ska framställas till fem år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden,
- (f) fastställer de villkor som föreslås som anges i ansökan, samt
- (g) meddelar verkställighetsförordnande, dvs. förklarar att tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft.

2.2 Remissmyndigheter

Länsstyrelsen har inte haft något att erinra mot att tillstånd ges enligt ansökan, dock att myndighetens synpunkter och villkorsförslag tillgodoses (se avsnitt 5.1)

Länsstyrelsen har motsatt sig att tillståndet förenas med ett verkställighetsförordnande samt har förbehållit sig ersättning för rättegångskostnader.

Nämnden har inte haft något att erinra mot att tillstånd ges enligt ansökan, men har haft synpunkter för några av villkorsförslaget samt den planerade hanteringen av massor (se avsnitt 5.2).

3. ANSÖKAN

3.1 Ansökans disposition och omfattning; prövningens avgränsning

3.1.1 Ansökans disposition

Ansökan består av denna ansökningshandling med bilagor. För närmare redovisning av tekniska frågor hänvisas till den tekniska beskrivningen ("TB"), Bilaga A, jämte underbilagor. Omgivningsförhållanden och miljökonsekvenser beskrivs närmare i MKB, Bilaga B, jämte underbilagor. Till ansökan har även en beräkning av säkerhet och ett handlingsprogram enligt Sevesolagen bilagts, Bilaga C och D.

3.1.2 Ansökans omfattning och prövningens avgränsning

Ansökan omfattar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till att bedriva fortsatt och utökad verksamhet vid bolagets täkt i Strömsberg innefattande ett årligt uttag för leverans av maximalt 250 000 ton berg och morän, med möjlighet att under maximalt sju år av tillståndstiden öka det årliga uttaget för leverans till 400 000 ton, samt därutöver införsel, mellanlagring och bearbetning av mottaget entreprenadberg och inerta schaktmassor samt jordtillverkning, och införsel, mellanlagring och återvinning av skogsbruksavfall (ris och stubb). Tillstånd till verksamheten söks för maximalt 30 år.

Då täktverksamhet till viss del sker under grundvattennivån söker Jehander även tillstånd för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken för bortledning av grundvatten.

Det kan enligt Jehander ifrågasättas om exempelvis anläggandet av nya mindre pumpgropar som ansluts till en huvudpumpgrop med anledning av utökad brytområde är arbete hänförligt till vattenverksamhet så som avses i 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken. Vid denna osäkerhet väljer Jehander dock att inkludera ett yrkande om bestämmande av tid för arbeten för vattenverksamhet enligt nämnda bestämmelse.

I det område som tas i anspråk för den sökta verksamheten återfinns växterna revlumner och blåsippa, vilka båda är skyddade enligt artskyddsförordningen (2007:845). Båda arterna är vanliga i Sverige och deras bevarandestatus påverkas inte vare sig ur ett lokalt, regionalt eller nationellt perspektiv, varför förbuden i artskyddsförordningen inte aktualiseras. Ansökan omfattar således inte en ansökan om artskyddsdispens.

Inom det planerade verksamhetsområdet finns ett fornlämningsområde. En ansökan om tillstånd att ta bort dessa har lämnats in till Länsstyrelsen i Uppsala län. Ärendet handläggs separat och omfattas inte av denna ansökan.

Jehander har under samrådet inför denna ansökan även samrått enligt 13 § lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen). Den ansökta verksamheten omfattas av Sevesolagen enligt den lägre kravnivån eftersom det kan inträffa att det förekommer minst tio ton sprängmedel vid enstaka sprängningstillfällen. Anmälan enligt Sevesolagen har tidigare skett i föreskriven ordning, se avsnitt 3.2 i MKB. Till ansökan bifogas ett uppdaterat handlingsprogram enligt Sevesolagen, se Bilaga D.

3.1.3 Samråd

Samråd enligt 6 kap. 4 och 4 a §§ miljöbalken avseende den planerade verksamheten har genomförts. En samrådsredogörelse innefattande de inkomna yttrandena i sin helhet återfinns i Bilaga B.2.

För närmare redovisning av samrådsfrågor, se avsnitt 2.2 i MKBn samt Bilaga B.2.

3.2 Allmän orientering

3.2.1 Berörda fastigheter

Verksamheten kommer att bedrivas inom fastigheten XX. Fastigheten ägs av Bergviks Skog Väst AB, med vilka Jehander har ett nyttjanderättsavtal för att få använda marken till den sökta verksamheten.

3.2.2 Rådande planförhållanden

Den ansökta verksamheten strider inte mot några planbestämmelser. Det finns inga fastslagna detaljplaner i området. I Tierps kommuns översiktsplan är området vid tåkten inte föremål för någon framtida förändrad markanvändning.

Översiktsplanen tar dock specifikt upp tåkter i kommunen och anger bland annat att tåktverksamhet ska lokaliseras till ett fåtal större tåkter för att minimera störningar för miljön samt att nya gruståkter inte ska tillåtas. Planförhållandena beskrivs närmare i avsnitt 4.1 i MKBn.

3.2.3 Referenssystem i höjd och plan

Angivna lägeskoordinater hänför sig till koordinatsystemet RT 90 2.5 gon V 0:-15 medan samtliga höjdangivelser avser RH 70.

Av praktiska skäl hävdar Jehander att höjdangivelser i tillståndet bör anges i RH 70 eftersom tåktverksamheten i dag, liksom samtliga i målet presenterade utredningar, tillämpar detta höjdsystem. Det kan nämnas att skillnaden mellan höjdangivelser enligt RH 2000 och RH 70 i det aktuella området är ca 19 cm. Skillnaden är så pass liten att den saknar praktisk betydelse för brytningen. Det är alltså i och för sig möjligt att i tillståndsmening och villkor ange de aktuella höjderna +25 m respektive +23,5 m i RH 2000.

3.3 Områdesbeskrivning

3.3.1 Lokalisering

Täkten är belägen knappt två kilometer väster om Strömsberg i Tierps kommun, Uppsala län, som i sin tur ligger cirka åtta kilometer norr om Tierp. Strömsberg är närmaste mindre samhälle och har cirka 100 boende medan enstaka boende finns cirka 1,5 km från den yttre delen av verksamhetsområdet. Det finns också ett antal boende intill Fagerdalsvägen, vilken är en möjlig transportväg nordväst från täkten.

3.3.2 Omgivningen

Täkten är belägen i Nordupplands skogslandskap, som utgörs av ett flackt skogslandskap rikt på sjöar och myrmarker. Stora delar av området är obebyggt med storskalig produktionsskog med låga naturvärden. I området kring täkten finns också inslag av värdefulla kalkbarrskogar. För en närmare beskrivning av naturmiljön i området, se avsnitt 4.6 i MKBn.

Jordlagren i området utgörs huvudsakligen av morän, men mindre områden av lera förekommer längs med vattendrag. Jordlagren i området bedöms inte vara sättningskänsliga. Berg i dagen förekommer växlande. I täktens närområde antas jordlagrens mäktighet vara begränsad, men utgör troligen infiltrationsområde för nederbörd. För en närmare beskrivning av geologi och markförhållanden i området, se avsnitt 4.2 i MKBn.

I området närmast verksamhetsområdet finns ett antal mindre vattendrag som inte utgör några vattenförekomster. Närmaste vattenförekomst är Tämnrån som är belägen cirka 2,5 km sydost om täktverksamheten. Längs med Tämnrån sträcker sig Västlandsåsen som är en sand- och grusförekomst med ett större sammanhängande grundvattenmagasin. Delar av grundvattenmagasinet är utpekade som grundvattenförekomster med en eller flera dricksvattentäkter. I områden med mäktigare jordlager finns sannolikt ett öppet grundvattenmagasin i moränen. För en närmare beskrivning av hydrogeologin i området, se avsnitt 4.3 i MKBn samt PM Hydrogeologi, Bilaga B.4.

3.3.3 Riksintressen och övriga skyddade områden

Inga riksintresseområden finns i närheten av det planerade verksamhetsområdet. Inte heller finns det några skyddade områden så som nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde eller Natura 2000-område som berörs av den planerade verksamheten.

Ett vattenskyddsområde finns cirka 2,5 km öster om täktverksamheten. Inom det befintliga verksamhetsområdet finns ett fornlämningsområde. En ansökan om tillstånd att ta bort dessa lämnades i december 2016 in till länsstyrelsen. Handläggning av ärendet pågår.

3.4 Verksamhetsbeskrivning

För en mer utförlig redogörelse hänvisas till TB. Sammanfattningsvis kan (avsnitt 3.4.1-3.4.6 nedan) nämnas följande.

3.4.1 Verksamhetsområdet

Verksamhetsområde och brytområde för den planerade verksamheten redovisas i figur 5 i TB. Det planerade verksamhetsområdet kommer att omfatta cirka 59 hektar och det planerade brytområdet kommer att omfatta cirka 31 hektar. I förhållande till nuvarande tillstånd kommer täkten huvudsakligen att utökas i sydlig riktning, medan en mindre utökning av verksamhetsområdet (ej brytområdet) i norr också är planerad. Verksamhetsområdet omfattar befintliga och planerade vägar, upplagsplaner, hanteringsytor m.m.

För en närmare beskrivning av verksamhetsområdet, se avsnitt 1.1 i TB.

3.4.2 Täktverksamheten

I nuläget bryts ungefär 100 000 ton berg per år i täkten. Den planerade produktionen bedöms normalt inte överstiga 250 000 ton per år, men på grund av att efterfrågan kan förväntas vara större under vissa år kan produktionen under maximalt sju år av tillståndstiden komma att uppgå till 400 000 ton per år. Av den årliga produktionen i täkten kommer morän att utgöra upp till 30 000 ton per år. Det bedöms ta flera år innan årsproduktionen når upp till 250 000 ton, och den genomsnittliga årsproduktionen kommer att vara lägre än 250 000 ton respektive 400 000 ton eftersom det är taknivåer och efterfrågan varierar.

Enligt nu gällande tillstånd kan brytning ske till som lägst +28 m.ö.h. Den sökta verksamheten innefattar brytning ner till tre meter lägre än vad nuvarande tillstånd medger, det vill säga till som lägst +25 m.ö.h.

I första fasen kommer brytning att ske i sydöstlig riktning. Därefter kommer brytningen ske i västlig riktning. Ingen ytterligare brytning kommer att ske åt nordost, utan där kommer efterbehandling att ske successivt genom att mottagna massor som inte försäljs placeras mot brytfronten. Avsteg från planerad brytriiktning kan komma att ske beroende på om exempelvis bergkvaliteten i vissa områden inte är tillfredställande eller om geotekniska förhållanden framtvingar ändrad brytriiktning för att exempelvis minska risken för ras. Viss brytning kan även förekomma utanför brytområdet både under och efter driftskedet, men då endast i efterbehandlingssyfte och för att förbättra säkerheten genom att schakta bort lösa massor.

För bergbrytningen är de ingående momenten avbaning, borring, sprängning, skutknackning (vid behov), lastning och intern transport, krossning (i ett eller flera steg), sortering och upplagshantering.

Sprängning kommer främst att utföras av Jehander, men kan även komma att ske genom entreprenad. Antal sprängningstillfällen beräknas uppgå till mellan ett till tre tillfällen under ett normalår. Under enstaka år med maximal produktion kan det komma ske upp till sex stycken sprängningstillfällen. Vid sprängningarna används

pumpbart emulsionssprängämne. Sprängämnet anländer normalt samma dag som sprängning sker varför det i övrigt inte förvaras något sprängämne på verksamhetsområdet. Spräng- och tändmedel hanteras enligt gällande föreskrifter från MSB. Sprängmedelskomponenterna pumpas från transportfordonet direkt ner i borrhålet och blandas där till ett sprängämne. Mängden utsprängt material ligger vanligen mellan 30 000-100 000 ton per sprängsalva.

Krossning och sortering kommer att ske med delvis fast och delvis mobil utrustning. När berget har loss hållits, läggs materialet med hjälp av en grävmaskin i en larvburen förkross. Denna är placerad i täktbotten. Efterhand som de olika krossmaterialen sedan siktas erhålls olika ballastfraktioner som med lastmaskin läggs i upplag.

Upplag kommer att finnas både inom och utanför brytområdet, men alltid inom verksamhetsområdet. När tillräckligt utrymme finns på täktbotten kommer en del av upplagen att flyttas ner till täktbotten. Produktionsanläggningen kommer som idag att ligga i den östra delen av täkten, till viss del inom men i huvudsak utanför brytområdet. Eventuellt kommer även delar av produktionsanläggningen att förläggas till täktbotten.

Normal arbetstid för täktverksamheten kommer vara helgfria vardagar kl. 06:30-16:00, men den kan utsträckas till kl. 06.00-18.00. Om normal arbetstid inte räcker till kan krossning komma att ske helgfria vardagar kl. 18.00-22.00. Vid större projekt som kräver leverans utanför normal arbetstid eller vid akut behov till exempel på grund av halkbekämpning, olyckor eller liknande kan utlastning och leverans tillfälligt ske även under kvälls- eller nattetid och helger. Verksamhet så som exempelvis underhållsarbeten kan förekomma dygnet runt veckans alla dagar.

Maskinparken drivs idag med dieselolja av miljöklass 1. Diesel förvaras i en till tre cisterner, varav en stationär vilken rymmer en volym om 5 m³ och är placerad i anslutning till personalbyggnaden. Övriga cisterner är mobila och ADR-godkända samt rymmer mellan 1,5 till 3 m³ vardera. De mobila cisternerna följer med maskinerna. Övriga kemikalier som nyttjas i verksamheten, till exempel för service av maskinparken, förvaras i invallade utrymmen i containrar.

Tankning av den dieseldrivna krossanläggningen av praktiska skäl sker nere på täktbotten då det inte är praktiskt genomförbart att förflytta krossanläggningen till en särskild tankningsplats. Tankningen genomförs av bränsleleverantör direkt från tankbilen till krossanläggningen och risken för spill vid tankning bedöms som minimal. Om ett eventuellt spill ändå skulle uppstå skulle det bränslespill som inte fångas upp med den utrustning som finns tillgänglig i täkten (t.ex. länsar och absorbenter) hamna i pumpgropen som har en oljeavskiljande funktion. Skulle mot förmodan något bränslespill ändå följa med pumpvattnet upp till sedimentationsdammen så innehåller även den en oljeavskiljande funktion. Risken för att spill inom brytområdet skulle leda till förorening av grund- eller ytvatten utanför täktområdet är alltså minimal eller närmast obefintlig.

För en närmare beskrivning av täktverksamheten, se avsnitt 2 i TB, och vad gäller kemikaliehantering se avsnitt 6.6 i MKBn.

3.4.3 Mottagning av massor

Den sökta verksamheten kommer att innefatta återvinning av massor genom mottagning och återanvändning av upp till 50 000 ton rena och inerta rivningsmassor, så som tegel, betong och icke-tjärig asfalt, samt övriga rena jord- och schaktmassor, sten samt entreprenadberg. Samtliga massor som tas in ska underskrida de platsspecifika riktvärden som Jehander kommer att ta fram i samråd med tillsynsmyndigheten och inkludera i verksamhetens kontrollprogram.

Mottagna massor kommer att krossas vid behov och sorteras utifrån sammansättning och önskad slutprodukt för att därefter försäljas. Jord- och schaktmassor kommer att återvinnas i jordtillverkningen för vidareförsäljning så långt det är möjligt. De återvunna rivningsmassorna kan säljas som exempelvis fyllnadsmassor eller bärlager. Rena massor som inte går att sälja kommer att användas för anläggningsändamål, exempelvis anläggning av vallar, samt vid den successiva efterbehandlingen av täkten. Det kommer således att finnas ett behov för samtliga massor som tas in. Utöver detta planeras införsel, mellanlagring och återvinning av upp till 10 000 m³ skogsbruksavfall (ris och stubb) per år. Skogsbruksavfallet flisas upp kampanjvis och säljs vidare, exempelvis till värmeverk. Inga massor kommer att tas emot utan att Jehander bedömer att det finns ett behov för dessa.

För en närmare beskrivning av mottagandet och hanteringen av massor, se avsnitt 2.4 i TB. För en närmare beskrivning av behovet av massor, se avsnitt 3.8 nedan.

3.4.4 Vattenverksamheten

Eftersom täktverksamheten sker under ursprunglig grundvattennivå kommer inläckande grundvatten samt tillrinnande ytvatten att bortledas från täktbotten. Grundvattennivån kommer att avsänkas successivt i täktens närhet allt eftersom täktverksamheten pågår. Inläckande grundvatten och tillrinnande ytvatten som leds bort benämns gemensamt länshållningsvatten.

Som utgångspunkt kommer grundvattenavsänkning att ske ner till täktbottens nivå om +25 m.ö.h. De pumpgropar som anläggs på täktbotten kommer dock att innebära att grundvattennivån kommer att sänkas under nivån för täktbotten. Grundvattennivån inom täkten kan således komma att avsänkas till maximalt +23,50 m.

För pågående verksamhet finns en pumpanläggning med oljeavskiljande funktion i täktens lågpunkt där inläckande vatten samlas. Från lågpunkten pumpas vatten upp till en sedimentationsdamm som även den har en oljeavskiljande funktion, där länshållningsvattnet sedimenterar och luftas. Avledning sker sedan till recipient. I nuläget är recipienten ett icke namngivet vattendrag öster om täkten som rinner vidare åt nordost till ett vattendrag, som inte är en vattenförekomst, och sedan vidare åt sydost till vattenförekomsten Tämnrån.

Vid den planerade verksamheten kommer länshållningen av vatten i stort att fortsätta som idag, men vid behov kommer fler pumpgropar att anläggas på botten av täkten. Bortledningen av länshållningsvattnet planeras att ske till samma recipient som i nuläget. Eventuellt kan utsläpp komma att ske till det sydligaste vattendraget öster om täkten. Flödesvägen är dock densamma då båda dessa vattendrag går ihop cirka 250 m nedströms från utsläppspunkten.

Kontroll av vattenkvaliteten kommer att utföras i sedimentationsdamm. Vid eventuella förhöjda kvävehalter tas beslut om åtgärder, till exempel ytterligare luftning kombinerat med överstrilning.

Vid avslutad täktverksamhet kommer täkten att efterbehandlas. I och med detta avslutas bortpumpning och avledning av grund- och ytvatten.

För en närmare beskrivning av vattenverksamheten, se avsnitt 2.3 i TB.

3.4.5 Transporter

Transporter till och från täkten kommer att ske med lastbil. Vid normalår, då produktionen beräknas till mellan 100 000 och 250 000 ton per år, beräknas det totala antalet fordonsrörelser uppgå till mellan 36 och 90 stycken per dag. Vid enstaka år, då den maximala produktionen uppgår till mellan 250 000 och 400 000 ton per år, genereras mellan 90 och 145 fordonsrörelser per dag. Utöver detta genererar återvinnings- och mottagningsverksamheten upp till ca 20 fordonsrörelser per dag i genomsnitt. Om returlassen samordnas blir antalet färre. Antalet fordon per dygn kommer att styras av efterfrågan och vilken mängd material som transporteras per fordon. Större lastbilar innebär färre antal transporter.

Beräkningar av trafikflöden visar att andelen tung trafik på väg 740 bedöms öka från cirka 9,5 procent till 11 procent vid normalproduktion och till 12,5 procent vid maximalproduktion. På E4:an bedöms den tunga trafiken öka från 12 procent till 13 procent vid maximal produktion. Någon märkbar skillnad på E4:an bedöms inte uppstå vid normalproduktion.

Lastbilstransporterna till och från täkten kommer att gå på Fagerdalsvägen. En grov uppskattning från Jehander är att ett begränsat antal transporter kommer gå i nordvästlig riktning, och att cirka 80-95 procent av transporterna kommer att gå mot sydöst. Därefter bedöms att cirka 80 procent av transporterna går i sydvästlig riktning, på väg 740 mot Tierp, innan de når E4:an.

För en närmare beskrivning av transporter, se avsnitt 2.11 i TB.

3.4.6 Övriga delar av verksamheten

Jehander planerar att årligen tillverka upp till cirka 12 000 ton jord. Detta sker genom att blanda olika återvunna jordmassor, lera, morän, fibermull, torv, sand, stenmjöl och eventuell gödning. Den exakta blandningen beror på jordprodukt.

Jehander tillverkar även halkbekämpningsmaterial i form av krossat berg av varierande fraktioner. En del av halkbekämpningsmaterialet blandas med cirka 2 procent vintersalt för att åstadkomma en effektivare halkbekämpning. Mängden saltblandat material kan uppgå till cirka 3 000 ton per år.

3.5 Alternativ

3.5.1 Nollalternativet

Nollalternativet innebär att den befintliga täktverksamheten i Strömsberg avslutas i samband med att det nuvarande tillståndet enligt miljöbalken löper ut den 31 december 2018. Verksamhetsområdet efterbehandlas och som en del därav övergår täktområdet troligtvis till att bli en täktsjö. Nollalternativet innebär därmed att det stora och ökande behovet av ballastmaterial som finns i närområdet inte kan tillgodoses genom brytning i Strömsberg. Det skulle kunna innebära att nya täkter behöver startas upp i tidigare obrutna områden och därmed ta tidigare orörd mark i anspråk.

För en närmare beskrivning av nollalternativet, se avsnitt 5.1 i MKBn. I avsnitt 6 i MKBn redovisas även nollalternativ för respektive bedömd aspekt.

3.5.2 Alternativa lokaliseringar

Jehander har undersökt alternativa lokaliseringar inom upptagningsområdet. Utöver upptagningsområdet har Jehander även beaktat Sveriges Geologiska Undersöknings (SGU) bergkvalitetsklassning. Två möjliga alternativa lokaliseringar identifierades i närheten till Norrby och Gillberga. Efter utvärdering av alternativen med avseende på påverkan på enskilda och allmänna intressen har lokaliseringen vid Strömsberg bedömts som mest lämplig.

Sammantaget bedöms fortsatt verksamhet vid den befintliga täkten vid Strömsberg ha bättre förutsättningar än de utredda alternativa lokaliseringarna.

För en närmare beskrivning av utredda alternativa lokaliseringar, se avsnitt 5.2 i MKBn.

3.5.3 Alternativa utformningar

Utformningen har anpassats för att på ett så resurssmart sätt som möjligt utvinna det material som finns i täkten. En utformning som utbreder sig mindre över ytan men djupare har diskuterats och tagits med som ett alternativ vid samrådet. Den valda utformningen, med större yta och bara något djupare än tidigare nuvarande tillstånd medger, ansågs dock bättre mot bakgrund av att större produktionsvolymerna kräver större upplagsområden. Att gå djupare inom befintligt brytområde hade inte varit möjligt då täktbotten hade blivit för liten till ytan för att få tillräcklig plats för all utrustning, fordon och en trafiksäker miljö. Den valda utformningen har därför bedömts mest lämplig.

För en närmare beskrivning av utredda alternativa utformningar, se avsnitt 5.3 i MKBn.

3.6 Behov

SGU har utkommit med en rapport som beskriver ett stort framtida behov av att bygga bostäder och ett stort behov av ballast som följer därav. Enligt rapporten bedöms ballastbehovet öka till 100-110 miljoner ton per år de närmaste åren, och också på sikt vara stort, särskilt i expansiva regioner.

Det finns ett stort och ökande behov av bergmaterial i täktens närområde, särskilt med tanke på de expansionsplaner som beskrivs i Tierp kommuns översiktsplan. Konsekvensen av att antalet grustäkter minskar kontinuerligt, exempelvis Jehanders tidigare grustäkt i Arvidsbo, gör också att efterfrågan på krossade bergprodukter ökar för att kompensera bortfallet av sand- och grusprodukter. Jehander har för avsikt att fortsätta och utöka verksamheten i Strömsberg för att bidra till att tillgodose dessa behov. Översiktsplanen för Tierps kommun anger att naturgrus-uttag ska reduceras inom kommunen i enlighet med regionalt miljömål. Det är därmed särskilt viktigt att bergtäkter där bergarten är av sådan typ som lämpar sig för s.k. maskinsand, som kan ersätta även de finaste fraktionerna av naturgruset i betong, får tillstånd. Bergmaterialet i Strömsberg har just sådana potentiellt gynnsamma egenskaper för produktion av maskinsand till betong.

3.7 Miljökonsekvenser

De miljökonsekvenser som den ansökta verksamheten ger upphov till redovisas i avsnitt 6 i MKBn. Sammanfattningsvis framgår följande.

3.7.1 Vattenmiljö och grundvatten

Jehander har låtit utföra en hydrogeologisk utredning, se PM Hydrogeologi, Bilaga B.4. Konsekvensbedömningen har gjorts utifrån att grundvattennivån sänks till täktbottennivån, +25 m. Nivån i pumpgropen kommer sänkas till maximalt +23,5 m, vilket kan ge en lokal lägre avsänkning runt gropen. Avsänkningen till den lägre nivån i pumpgropen bedöms inte innebära att påverkansområdet för eventuell grundvattensänkning blir större än bedömt influensområde, då detta bedömts konservativt. Därmed tillkommer inte några ytterligare konsekvenser än beskrivet nedan.

Eftersom täktbotten ligger under grundvattennivån inom området kommer en lokal grundvattensänkning att ske. Influensradien i berg har bedömts sträcka sig som längst 350 m från brytområdets ytterkant. Inom detta påverkansområde finns inga riskobjekt, brunnar, sättningskänslig mark eller andra grundvattenberoende objekt. Ingen påverkan på kringliggande fastigheter riskerar att ske på grund av grundvattensänkning. Avsänkningen kommer endast att påverka utkanten av två relativt stora avrinningsområden. Någon avsänkning av våtmarker och ytvattendrag kommer inte att ske.

När länshållningsvattnet lämnar sedimentationsdammen passerar det två vattendrag som inte utgör några vattenförekomster. Vattnet mynnar sedan till vattenförekomsten Tämnrån efter en total rinnsträcka om cirka fyra kilometer.

Tillskottet av länshållningsvatten till Tämnrån är litet relativt Tämnråns naturliga vattenföring. Då tillskottet av kväve till Tämnrån är lågt bedöms påverkan på vattenförekomsten vara liten. Den grundvattenförekomst som ligger i anslutning till Tämnrån bedöms inte påverkas negativt av den ansökta verksamheten.

Någon negativ påverkan på det vattenskyddsområde som inkluderar grund- respektive ytvattenförekomsten Tämnrån kommer inte heller, på grund av vattenskyddsområdets avstånd från täkten, att uppstå. Inte heller i övrigt bedöms verksamheten medföra några negativa konsekvenser för grundvattenkvaliteten. Skulle spill av oljor eller annat ske i täktområdet kommer pumpgropen, vilken är försedd med oljeavskiljande funktion, verka uppsamlade. Även eventuellt spill som sker utanför täktområdet kommer på grund av gradienten dras in i täkten och där samlas upp i pumpgropen. Några konsekvenser i form av utsläpp av förorenat vatten bedöms därför inte uppstå.

Åtgärder så som utökad luftning, överstrilning och oljesanering kan bli aktuella om de kontroller av vattenkvaliteten som Jehander kommer att låta utföra indikerar på förhöjda värden av kväve- och oljehalter. Dammens funktion avseende sedimentation kommer att utvärderas löpande och vid behov kommer den befintliga dammen att utökas, alternativt anläggs ytterligare en damm.

För en närmare beskrivning av påverkan på vattenmiljö och grundvatten, se avsnitt 6.1 i MKB.

3.7.2 Naturmiljö

Jehander har låtit utföra en naturvärdesinventering, se Bilaga B.5. Det planerade verksamhetsområdet består framför allt av hyggen och produktionsskog. Det finns även en del sumpskog av naturvärdesklass 3, men dessa sumpskogar är vare sig skyddade eller utpekade i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering. I övrigt finns inga kända sumpskogar inom det område som kan påverkas av grundvattensänkningen. Cirka 400 m sydost om den framtida brytområdesgränsen finns en kalkbarrskog med ett flertal rödlistade arter.

Med anledning av verksamheten kommer i princip hela verksamhetsområdet att avbanas, vilket innebär att naturvärdena inom detta område kommer att försvinna. Ett visst bestånd av blåsippa och revlumner, vilka är skyddade enligt artskyddsförordningen (2007:845), kommer att försvinna. Arterna är dock vanligt förekommande i området och täkten bedöms inte påverka arternas bevarandestatus vare sig nationellt, regionalt eller lokalt.

Grundvattenavsänkningen som beskrivs i avsnitt 6.1.2 i MKBn bedöms inte ha någon negativ inverkan på naturmiljön kring brytområdet eller inom det beräknade influensområdet. Någon negativ påverkan till följd av grundvattenavsänkningen kommer därmed inte uppstå.

Åtgärder för att främja biologisk mångfald kommer vidtas redan under driftskedet, exempelvis genom att spara sälgar och viden i kanterna, bevarande av befintlig

växtlighet och sående av nektarväxter vid behov m.m. Vid efterbehandlingen kommer ytterligare åtgärder vidtas för att öka områdets biologiska mångfald.

Den samlade bedömningen är att verksamheten inte kommer att innebära några betydande förluster av naturmiljöer, ekosystemtjänster eller arter i ett större landskapsperspektiv. Tvärtom finns möjligheter att öka områdets biologiska mångfald genom sådana skyddsåtgärder som beskrivs ovan.

För en närmare beskrivning av påverkan på naturmiljö, se avsnitt 6.2 i MKBn.

3.7.3 Buller

Jehander har låtit utföra en utredning av verksamhetsbuller, se Bilaga B.3.

Resultaten av bullerutredningen visar att samtliga bostäder inom det undersökta området får ljudnivåer från tåktens verksamhet som ligger under gällande riktvärden för industribuller för dag-, kvälls- och nattperioderna för både helger och vardagar. Beräkningarna utgår från nuvarande maskinpark och gäller under förutsättning att vissa maskiner har begränsningar i drift under natt eller kväll och natt. Inga ytterligare åtgärder krävs för att innehålla riktvärdena.

Fagerdals vägförening, väghållare av sträckningen längs Fagerdalsvägen, och Jehander utreder i samråd möjliga åtgärder längs Fagerdalsvägen för att förbättra bullersituationen för de boende men även säkerheten på vägarna

För en närmare beskrivning av påverkan i form av buller, se avsnitt 6.3 i MKBn.

3.7.4 Luftmiljö

Utsläpp till luft från verksamheten kommer ske i form av damning och utsläpp från arbetsmaskiner och fordon. Utsläpp genereras även av de transporter som går till och från anläggningen.

Dambekämpning av maskiner och upplag sker inom tåkten med hjälp av bevattning. Utsläppen från fordon bedöms vara marginella i sammanhanget. Tåktens fordonsförare genomgår utbildning i bränslesparande körsätt. Maskinparken utnyttjar dieselolja av miljöklass 1 och underhålls och förbättras kontinuerligt. Bolaget har övergått till så kallad HVO-diesel (framställd av biologiskt restavfall) i några anläggningar och avser även göra så vid tåkten i Strömsberg.

Som framgår av avsnitt D.5 kommer ökningen av andelen tung trafik på väg 740 respektive E4:an som en konsekvens av verksamheten vara ytterst marginell.

Sammantaget bedöms konsekvenser i form av damning och annat utsläpp till luft från verksamheten bli små. De begränsade utsläpp som den planerade verksamheten medför bedöms inte heller påverka några miljökvalitetsnormer för utomhusluft, se avsnitt 7.1.2 i MKBn.

För en närmare beskrivning av påverkan på luftmiljön, se avsnitt 6.4 i MKBn.

3.7.5 Konsekvenser av sprängning

Jehander har låtit utföra en riskanalys för täktverksamheten för att identifiera problemområden vid sprängning, se Bilaga B.6.

Konsekvenser av sprängning har beräknats avseende vibrationer och luftstöt vågor. Verksamheten bedöms innehålla alla relevanta riktvärden, både vad gäller bostadsbebyggelse och övriga byggnader och anläggningar som observerats inom det bedömda riskområdet. De beräknade nivåerna ligger vidare under nuvarande villkor för verksamheten (4 mm/s för vibrationer respektive 100 Pa mätt som frifältsvärde för luftstöt vågor).

För att begränsa risker från verksamheten vidtar Jehander en rad skyddsåtgärder kopplade till sprängning och säkerhet i övrigt. Bland annat föregås all sprängning av tydligt hörbara varningssignaler. Sprängning sker enligt en upprättad sprängplan och tidpunkt för sprängning meddelas i god tid till närboende. Fagerdalsvägen stängs av i samband med sprängning. Risker för stenkast kan minimeras genom att laddningar reduceras vid avvikande borrhål samt att täktplanen anpassas gentemot geologin och önskad utslagsriktning. Vidare markeras brytfronten på ett tydligt sätt för att förhindra att människor och djur når fram till kanten.

För en närmare beskrivning av konsekvenser och risker kopplade till sprängning, se avsnitt 6.5 i MKBn.

3.7.6 Rekreation och friluftsliv

Det ansökta verksamhetsområdet och dess omgivningar har inget utpekat skydd gällande friluftsliv och rekreation. Det finns inga anlagda stigar eller friluftsstråk i det område som tas i anspråk och inga indikationer i övrigt på att området används för friluftsändamål. Konsekvenserna för friluftsliv och rekreation bedöms sammantaget bli mycket små.

För en närmare beskrivning av påverkan på rekreation och friluftsliv, se avsnitt 6.7 i MKBn.

3.8 Efterbehandling

3.8.1 Preliminär efterbehandlingsplan

Inom HeidelbergCement-koncernen, i vilken Jehander ingår, läggs stor vikt på biologisk mångfald, både under drift och i samband med efterbehandling av täktområden. Studier visar att rätt skötta täkter ökar den biologiska mångfalden, eftersom det öppna landskapet erbjuder både växt- och djurarter nya möjligheter genom nya habitat och minskad konkurrens. Koncernen har därför tagit fram ett dokument, *Promotion of Biodiversity at the Mineral Extraction Sites of HeidelbergCement*, i vilket sammanställts förslag till åtgärder och rutiner för hur biologisk mångfald kan främjas, såväl under drift som vid efterbehandling. Detta kommer i allt väsentligt att följas.

Enligt den preliminära efterbehandlingsplanen är avsikten att efter att täkten avslutats skapa en täktsjö. Detta sker genom att utpumpningen av vatten upphör och den naturliga grundvattenytan återställer sig. För att gynna groddjur och möjliggöra för djur och människor och ta sig i och upp ur vattnet utformas sjön så att minst en av stränderna blir svagt sluttande. I den mån det är möjligt lämnas branter med klipphyllor och skrevor. Målbilden är ett varierat landskap fullt av värdefulla övergångsmiljöer mellan torrt och vått samt exponerat och skyddat, med gott om öppna sandytor, grusslänter, klippväggar och rikligt med blommande växter för bin och andra insekter.

De exakta detaljerna kring efterbehandlingsens utformning bör tas fram tillsammans med tillsynsmyndigheten i god tid innan tillståndstiden närmar sig sitt slut, utifrån hur förhållandena ser ut då och utifrån eventuella nya rön om biologisk mångfald.

Tre olika förslag på utformning har tagits fram och dessa presenteras i efterbehandlingsplanen, se Bilaga A.2. För en närmare beskrivning av preliminär efterbehandlingsplan hänvisas till denna samt till avsnitt 3.12 i MKBn.

3.8.2 Behov av massor

Under verksamhetstiden behövs vallar för att fysiskt avgränsa täkten från omgivningen. Vallarna fungerar som insynsskydd och behövs av säkerhetsskäl eftersom de försvårar inträde på området. När täktverksamheten har upphört kommer de massor som använts till vallarna att användas för efterbehandling. Vid utformningen av den efterbehandlade täkten (vilket avses ske successivt under verksamhetstiden) uppstår behov av stora volymer av fyllnadsmassor.

Efterbehandlingen avses som ett minimum omfatta åtgärder som motiveras av säkerhetsskäl, såsom att ta bort majoriteten av de branta slänterna som skapas i täkten. Vidare planeras åtgärder för att öka områdets biologiska mångfald och möjlighet till rekreation. Modellberäkningar som Jehander har genomfört visar att behovet av fyllnadsmassor för efterbehandlingen kommer att uppgå till i storleksordningen 600 000-700 000 ton. Jehander bedömer att de avbaningsmassor som kommer att uppstå under tillståndstiden skulle räcka för att täcka merparten av detta behov, men det finns en viss osäkerhet kring exakt hur stora mängder avbaningsmassor som kommer att uppkomma. Därtill avser Jehander att försälja en del av avbaningsmassorna om det skulle visa sig att dessa består av en stor andel moränmassor som det kan finnas efterfrågan på i samhället. Sammantaget går det alltså inte att förutse exakt hur stora volymer avbaningsmassor som kommer att finnas tillgängliga för efterbehandling.

Av dessa skäl har Jehander presenterat tre olika efterbehandlingsalternativ där behovet av massor i viss mån skiljer sig åt. Efterbehandlingsalternativ 1 innebär det minsta behovet av massor (ca 640 000 ton enligt modellberäkningarna) medan efterbehandlingsalternativ 2 och 3 innebär ett något större behov av massor. Det finns alltså i viss mån möjlighet att anpassa utformningen av den efterbehandlade täkten utifrån hur stora volymer av massor som finns tillgängliga när täktverksamheten avslutats.

Genom att använda införda massor för anläggningsändamål skapas bättre förutsättningar att anpassa efterbehandlingen efter de önskemål och behov som föreligger när täktverksamheten avslutas. Jehander blir således i mindre mån bunden av tillgänglig mängd avbaningsmassor vid utformningen av det efterbehandlade täktområdet. Genom att ersätta en del av avbaningsmassorna med införda massor ges dessutom möjlighet att nyttja moränmassor av god kvalitet för andra ändamål i samhället. Jehander yrkar därför tillstånd att få använda massor som tas emot inom ramen för verksamheten, och som har för ändamålet önskvärda strukturella egenskaper. Förfarandet innebär att traditionella anläggningsmaterial kommer att kunna ersättas med mottagna massor. Av den preliminära planen för efterbehandling (Bilaga A.2 till tillståndsansökan) framgår att uppemot 180 000 m³ införda massor bedöms kunna användas till efterbehandlingen. Denna uppgift bör dock endast ses som en ungefärlig uppskattning då det slutliga behovet av införda massor för efterbehandlingsändamål som framgått ovan är beroende av ett flertal omständigheter.

Att föreskriva ett villkor om att en viss mängd massor minst måste tas in för anläggningsändamål och successiv efterbehandling skulle innebära en risk för att avbaningsmassor som uppkommer i verksamheten inte kan användas och därför blir ett avfall. Om efterfrågan på bergprodukter skulle visa sig bli lägre än vad Jehander förutser så kommer inte hela det ansökta täktområdet att brytas ut och i så fall blir behovet av massor för efterbehandling mindre. I värsta fall skulle villkoret innebära att överblivna massor måste transporteras bort från täkten. Jehander kan därför inte acceptera ett sådant villkor.

Däremot kommer Jehander under tillståndstiden följa upp hur mycket avbaningsmassor som uppstår och på så sätt kunna anpassa mottagningen av externa massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling. Ju mer brytningen fortskrider, desto bättre kännedom kommer Jehander att få om hur stort behovet av externa massor slutligen kommer att vara. För att tillse att mer externa massor än vad som behövs för anläggningsändamål och successiv efterbehandling inte kommer att användas kommer Jehander att löpande följa upp och dokumentera hur mycket avbaningsmassor som uppkommer i verksamheten, se villkorsförslag 14. Jehander kommer sedan att stämma av behovet av massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling mot uppkomna och beräknade volymer avbaningsmassor. Mer externa massor än vad som beräknas behövas för sådana ändamål kommer att tas in endast under förutsättning att det bedöms möjligt att försälja massorna inom ramen för den löpande verksamheten. Genom ett sådant förfarande säkerställs att Jehander inte tar emot större mängder för användning inom verksamheten än vad det finns behov för.

Om de införda massorna inte kan användas för anläggningsändamål inom verksamheten försvåras Jehanders möjligheter att anskaffa massor med önskvärda strukturella egenskaper och det finns risk för att införda massor istället måste transporteras till deponi. Det ansökta förfarandet är alltså i enlighet med miljöbalkens hushållnings- och kretsloppsprinciper samt den lagstadgade avfallshierarkin.

3.9 Tillåtlighet

3.9.1 Tillåtlighet enligt 2 kap. miljöbalken

Kunskapskravet

Jehander bedriver täktverksamhet över stora delar av landet och är en sedan länge väl etablerad aktör på marknaden. Jehander har också mångåriga erfarenheter från den nuvarande verksamheten vid Strömsberg. Vidare har Jehander via HeidelbergCement-koncernen, som är den största bergmaterialproducenten i världen, tillgång till expertfunktioner inom olika områden. Mot bakgrund härav och med hänsyn till de utredningar och handlingar som Jehander ombesörjt och inhämtat, anser Jehander att det är uppenbart att bolaget besitter den kunskap och kompetens som behövs för den sökta verksamheten och att kunskapskravet därmed innehålls.

Försiktighetsprincipen och bästa möjliga teknik

Genom de åtgärder och arbetsmetoder som redovisas i denna ansökan med tillhörande bilagor anser Jehander att erforderliga försiktighetsmått och skyddsåtgärder kommer att vidtas för att förebygga, hindra eller motverka att den sökta verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Försiktighetsprincipen har iakttagits i samtliga beräkningar och bedömningar som gjorts inom ramen för denna ansökan – de är alla konservativa – och iaktas löpande vid beslut som gäller verksamhetens miljöpåverkan. Jehander använder sig av bästa möjliga teknik vid de uppgraderingar som sker i verksamheten, exempelvis vid uppdateringar av maskinparken och dylikt.

Jehander bedömer mot bakgrund av ovanstående att försiktighetsprincipen och principen om bästa möjliga teknik innehålls.

Produktvalsprincipen

Arbetsmaskiner kommer att drivas med konventionella drivmedel. Jehander har för avsikt att inom en relativt nära framtid gå över till HVO-diesel, vilken är framställd av biologiskt restavfall. Hantering av drivmedel och oljor för arbetsmaskiner kommer att ske enligt givna regler och på ett sätt som minimerar risken för spill. Det kommer att finnas rutiner för att hantera eventuellt spill av kemikalier till vattenområdet.

Hushållnings- och kretsloppsprinciperna

Området för den ansökta verksamheten är redan påverkat av befintlig verksamhet. Platsen har stora logistiska fördelar och med vidtagande av föreslagna skyddsåtgärder kan verksamheten bedrivas utan allvarliga konflikter med andra intressen. Det får därför anses utgöra god resurshushållning att så långt som möjligt utnyttja de resurser som finns i området.

Genom en långsiktig verksamhet i det aktuella området skapas förutsättningar för att optimalt kunna tillgodogöra sig råvaran för framställande av bergmaterialprodukter. Verksamheten inkluderar även återvinning av material, såväl från den egna verksamheten som av externa massor, vilket innebär en god resurshushållning. Bergmaterialet och återvinningsprodukterna från verksamheten har ett stort

användningsområde och det är visat att det finns ett stort behov för dessa i närområdet. Materialet är dessutom i sin helhet återvinningsbart. Mot bakgrund av det anförda bedömer Jehander att det står klart att den ansökta verksamheten bidrar till god resurshushållning

Platsvalet

Täktverksamhet har bedrivits på platsen under lång tid vilket innebär att omgivningen anpassat sig efter denna. Det ett stort och utökat behov av ballast de kommande åren, varför det finns mycket starka skäl till att de bergtäkter som redan är etablerade och lämpliga får fortsätta verksamheten så länge det finns lämpligt material kvar. I Tierp kommuns översiktsplan uttrycks att täktverksamheten ska lokaliseras till ett fåtal större täkter för att störningarna och ingreppen i miljön ska bli så få som möjligt. En utökning av befintlig täkt, i stället för en etablering av ytterligare en mindre täkt, ligger i linje med detta. Lokaliseringen av den ansökta täkten innebär vidare en liten störning på omgivningen samt närhet till centralorten Tierp, vilken planerar att utvecklas mycket bebyggelsemässigt framgent.

Alternativa lokaliseringar och utformningar har utretts. Sammantaget framgår att det inte varit möjligt att hitta en lämpligare lokalisering än den ansökta. Det har inte heller ansetts finnas ett mer lämpligt utformningsalternativ.

Sammantaget bedömer Jehander den valda platsen som mycket lämplig.

Rimlighetsavvägning

Jehanders skyddsåtgärder och förslag till villkor utgör resultatet av en rimlighetsavvägning enligt miljöbalken.

3.9.2 Tillåtlighet enligt 3 och 4 kap. miljöbalken

Det föreligger inget hinder mot den ansökta verksamheten med hänsyn till 3 och 4 kap. miljöbalken.

3.9.3 Tillåtlighet enligt 5 kap. miljöbalken

Den ansökta verksamheten bidrar inte till att någon miljö kvalitetsnorm överskrids, se avsnitt 7.1 i MKBn.

3.9.4 Tillåtlighet enligt 7 kap. miljöbalken

Det finns inga skyddade områden i närheten av verksamhetsområdet som kan påverkas av den ansökta verksamheten.

3.9.5 Tillåtlighet enligt 8 kap. miljöbalken

Den ansökta verksamheten bedöms inte stå i konflikt med artskyddsbestämmelserna.

3.9.6 Tillåtlighet enligt 9 kap. 6 e § och 16 kap. 3 § miljöbalken

Jehander har redovisat ett förslag till ekonomisk säkerhet, se avsnitt 3.13.5 nedan.

3.9.7 Tillåtlighet enligt 11 kap. 6 § miljöbalken

Den ansökta vattenverksamheten är en förutsättning för att kunna bedriva den sökta täktverksamheten. Vattenverksamheten har inget självständigt ändamål i sig utan är en direkt följd av den ansökta täktverksamheten, vilken tillgodoser samhällets behov av bergmaterialprodukter.

Kostnaderna för den ansökta vattenverksamheten bedöms uppgå till ca 700 000 kr. Genomförd hydrogeologisk utredning visar att det inte förutses uppkomma några konsekvenser för brunnar, ytvatten eller växtlighet som en följd av grundvatten-hydrauliska effekter. Avsänkningen av grundvatten bedöms inte skada några allmänna eller enskilda intressen.

Mot bakgrund av ovanstående får det anses uppenbart att den ansökta vattenverksamhetens fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den.

3.9.8 Sammanfattning

Mot bakgrund av ovan anser Jehander att den sökta verksamheten är förenlig med miljöbalkens syfte och uppfyller de krav som kan ställas enligt miljöbalkens tillåtlighetsregler. Tillstånd till den sökta verksamheten ska därför meddelas.

3.10 Särskilt om vattenverksamheten

3.10.1 Vattenverksamhetens omfattning

Ansökan omfattar bortledning av allt dag- och grundvatten som läcker in i täkten. Inläckande mängd grundvatten beräknas vid fullt utbruten täkt och vid stationära förhållanden att uppgå till cirka 1,5-3,5 l/s. Den direkta nederbörden till täkten bedöms uppgå till cirka 3 l/s. Detta ger ett totalt länshållningsbehov uppgående till ett medeltal om cirka 6,5 l/s eller 390 liter per minut, vilket motsvarar cirka 562 m³ per dygn eller cirka 205 000 m³ per år.

För att möjliggöra nödvändig bortledning kommer en eller flera pumpgröpar eller dammar med oljeavskiljande funktion att anläggas i botten på täkten. Vattnet leds eller pumpas från pumpgröparna till den slutliga pumpgropen, den redan befintliga huvudpumpgropen, varifrån vattnet sedan pumpas upp från täktbotten till sedimentationsdammen inom verksamhetsområdet. Vattnet luftas vid inflöde till sedimentationsdammen som har oljeavskiljande funktion, och därefter sker utsläpp till recipient.

Anläggandet av pumpgröpar kan komma att ske även under slutskedet av den sökta tillståndstiden och eftersom det inte går att spränga en plan och horisontell yta skapas oavsiktliga lågpunkter i täktbotten allt eftersom brytområdet utökas. Som framgår av avsnitt A.3 kan det enligt Jehander ifrågasättas om bland annat anläggandet av nya mindre pumpgröpar som ansluts till en slutlig huvudpumpgrop med anledning av utökat brytområde är arbete hänförligt till vattenverksamhet så som avses i 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken.

3.10.2 Rådighet

Den ansökta vattenverksamheten kommer att bedrivas på fastigheten XX. Jehander har träffat avtal med berörd fastighetsägare varigenom denna bl.a. upplåtit vattenrättslig rådighet till Jehander för bortledning av grundvatten. Jehander har därmed sådan nödvändig vattenrättslig rådighet som avses i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

3.10.3 Bedömning av sakägarkretsen

Jehander har gjort bedömningen att det inte finns några som påverkas av vattenverksamheten på ett sådant sätt att de ska anses omfattas av sakägarkretsen.

Vid bedömningen har Jehander sett till förekomsten av

- ägare till fastigheter med byggnader, eller ägare till ledningar eller andra anläggningar, med känslig eller okänd grundläggning, typiskt sett grundläggning på lera,
- innehavare av grävda vattenbrunnar inom influensområdet för avsänkning av grundvattenytans läge i jord, samt
- innehavare av bergborrade vattenbrunnar och bergvärmebrunnar inom influensområdet för trycksänkning i berg.

Inom området finns det inte några mäktiga lerlager och det kan därför inte uppstå trycksänkningar i grundvattenmagasin som skulle kunna ge upphov till sättningar och leda till påverkan på fastigheter inom området. Det har inte identifierats några fastigheter eller anläggningar med känslig eller okänd grundläggning. Inte heller finns det några brunnar som kan påverkas av vattenverksamheten.

Sammanfattningsvis framgår av ansökan med tillhörande bilagor att den sökta verksamheten, med de skyddsåtgärder Jehander föreslår, inte kommer att påverka någon fastighet eller andra grundvattenberoende objekt enligt ovan.

3.10.4 Oförutsedd skada

Någon skada till följd av den sökta vattenverksamheten kan inte förutses. Tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedda skador av vattenverksamheten bör bestämmas till minimtiden fem år räknat från arbetstidens utgång.

3.10.5 Prövningsavgift

Kostnaderna för utförandet av den ansökta vattenverksamheten beräknas sammanlagt uppgå till 700 000 kr kronor. Grundavgiften uppgår därmed till 10 000 kronor.

Bortledningen av vatten från täkten, vid fullt utbruten täkt, som högst uppgå till cirka 390 liter per minut, vilket innebär att den årliga vattenbortledningen som högst bedöms uppgå till cirka 205 000 m³ per år. Jehander bedömer att prövningsavgiften därför bör beräknas med utgångspunkt i detta värde med viss marginal, dvs. 210 000 m³ vatten per år. Tilläggsavgiften uppgår därmed till 21 000 kronor.

Prövningsavgiften enligt 3 kap. 4-5 §§ förordningen om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken bör därmed bestämmas till 31 000 kronor.

3.11 Verkställighetsförordnande

Av praxis från Högsta domstolen följer att det åligger verksamhetsutövaren att visa vilka konkreta skäl som talar för ett verkställighetsförordnande och vilka beaktansvärda nackdelar det kan innebära om ett sådant inte meddelas. Verksamhetsutövarens intresse måste med viss marginal väga tyngre än de intressen som talar för att tillståndet får tas i anspråk först när det vunnit laga kraft. Härvid ska särskild hänsyn tas till om irreversibla skador på miljön kan uppstå om tillståndet tas i anspråk omedelbart samt om målet rymmer någon rättsfråga som det kan vara av vikt för ledningen av rättstillämpningen att få belyst i högre instans.

Det föreligger inte något starkt allmänt eller enskilt motstående intresse mot den ansökta verksamhetens tillåtlighet. Området är sedan tidigare påverkat av befintlig verksamhet och det föreligger ingen risk för skada på några höga naturvärden. Med föreslagna skyddsåtgärder uppstår endast mycket begränsade skador på enskilda och allmänna intressen. Denna påverkan kommer i princip inte hinna uppstå innan en lagakraftvunnen dom rimligen kan förväntas föreligga.

Jehander har vidare inte kunnat identifiera någon särskild rättsfråga i målet som det kan vara av vikt för ledning av rättstillämpningen att få belyst i högre instans. Föreslagna villkor för verksamheten är sedvanliga och platsvalet torde inte vara kontroversiellt eftersom området sedan lång tid är påverkat av täktverksamhet och att platsen har stora logistiska fördelar.

Utifrån de rekvisit som Högsta domstolen uppställt finns det som framgår av det ovanstående inget hinder mot att verkställighetsförordnande beviljas. Det befintliga tillståndet löper ut den 31 december 2018. Vid händelse av överklagan måste verksamheten kunna fortgå till dess att ett eventuellt avslagsbeslut vunnit laga kraft. Att tillståndet i ett sådant fall omedelbart tas i anspråk medför inte någon risk för irreparabla skador.

3.12 Kontroll

För den sökta verksamheten kommer kontrollprogram att upprättas och tillställas tillsynsmyndigheten, i normalfallet inom tre månader från det att tillståndet tagits i anspråk. I kontrollprogrammet ska anges hur meddelade villkor ska följas upp och uppfyllelsebedömas.

För närmare information om kontrollprogrammet, se avsnitt 8 i MKB samt redovisningen i bl.a. aktbil. 35.

3.13 Villkorsdiskussion

3.13.1 Buller

Villkorsförslaget avseende buller motsvarar de nivåer som anges i Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller. Enligt Jehanders uppfattning är det av rättssäkerhetsskäl att föredra att det anges i bullervillkoret

för vilken period ekvivalentvärden ska beräknas. Det är lämpligt att dessa ska beräknas för de tider då verksamheten pågår.

Mot bakgrund av att det saknas boende på ett närmare avstånd än 1,5 kilometer, och att genomförda utredningar visar på att det föreslagna bullervillkoret kommer att kunna innehållas vid närmaste bostad, anser Jehander att det saknas skäl att villkorsvis föreskriva att mätningar ska ske med viss regelbundenhet. Uppföljning av ljudnivå föreslås istället framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges.

I och med konstruktionen av det föreslagna villkoret kommer det att fungera begränsande för arbetstider för verksamheten, eftersom möjligheten att bedriva olika typer av arbeten indirekt styrs av bullervillkoret. Trots det har Jehander föreslagit villkor om arbetstider.

3.13.2 Vattenverksamhet

Det vatten som Jehander leder bort från täkten består både av avrinnande vatten från nederbörd samt inläckande grundvatten (gemensamt benämnt som länshållningsvatten). Mängden vatten härrörande från nederbörd kommer att variera, både under och mellan olika år, medan variationen i grundvattenkomponenten kan förväntas vara mindre och inte lika snabb. Detta gör det svårt och osäkert att mäta storleken på grundvattenbortledningen. För att ett villkor som reglerar bortledningen av grundvatten ska vara kontrollerbart krävs att det är möjligt att följa upp. Därför anser Jehander att det inte är lämpligt att föreskriva ett maximalt flöde av utgående vatten som villkor, och inte heller ange det i tillståndsmeningen. Ett mer uppföljbart villkor är att ange en nivå till vilken grundvattnet maximalt får avsänkas, så som föreslagits.

Utgångspunkten vid täktverksamhet är att grundvattenavsänkning sker ner till täktbottnens nivå, vilken i förevarande fall kommer att vara som lägst +25 meter över havet. Villkoret beaktar dock även nivån för de pumpgröpar som anläggs i täktbotten och den extra påverkan dessa kan ha på grundvattennivån, varför grundvattennivån föreslås få avsänkas till maximalt +23,50 meter över havet. En sådan villkorskonstruktion får enligt Jehander anses sedvanlig.

3.13.3 Vibrationer och luftstöt vågor

Jehander föreslår att markvibrationer som huvudregel inte får överskrida 4 mm/s vid närmaste bostad uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled, vilket är praxis och med marginal underskrider de skaderiktvärden som följer av Svensk Standard SS 460 48 66:2011 "Vibrationer och stöt – Riktvärden för spränginducerade vibrationer i byggnader". Det finns inget krav i nuvarande tillstånd eller kontrollprogram att mätning ska ske med viss regelbundenhet. Jehander har dock mätt vibrationer och luftstöt vågor vid ett par tillfällen. Resultaten har inte föranlett tillsynsmyndigheten att föreskriva någon regelbunden mätning och Jehander föreslår att denna ordning förblir.

Mot bakgrund av att det saknas boende på ett närmare avstånd än 1,5 kilometer, och att genomförda utredningar visar på att de föreslagna villkoren för vibrationer och luftstöt vågor kommer att kunna innehållas vid närmaste bostad, anser Jehander att det saknas skäl att villkorsvis föreskriva att mätningar ska ske med viss regelbundenhet. Uppföljning av ljudnivå föreslås istället framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges.

3.13.4 Kontroll av föroreningshalt i massor m.m.

De platsspecifika värdena är avsedda att användas som utvärderingskriterium för de massor som ska användas för anläggningsändamål inom, inklusive successiv efterbehandling av, täkten. Dessa platsspecifika begränsningsvärden kommer att tas fram med beaktande av vilka föroreningsnivåer som kan accepteras utifrån spridning till relevanta skyddsobjekt samt direktexponering för personer som vistas inom området. Beräkningarna baseras på att en stor mängd tillförda massor ska ligga kvar inom området under en mycket lång tid. Vad gäller material som avses omsättas löpande kommer den lagrade mängden vid varje tillfälle vara begränsad. De föroreningshalter som kan tillåtas i detta material regleras därför inte primärt utifrån vilka konsekvenser de medför på platsen, utan begränsas istället utifrån vilka halter som kan accepteras i utgående produkt. Vilka halter som kan accepteras i produkter varierar något, beroende på produktklass och användningsområde. Normalt kommer riktvärdet för känslig markanvändning att tillämpas för inkommande material som återvinns men det är också möjligt att ta fram specifika kriterier för dessa. Efter att de externa massorna har förts in, kontrollerats och återvunnits övergår de till att vara en produkt.

Eftersom olika krav kommer att gälla för de massor som ska användas för återvinning till produkt, respektive de massor som ska återanvändas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling inom verksamhetsområdet, är det viktigt att inkommande massor separeras i ett tidigt skede. Inkommande lass kommer därför att dirigeras till olika hanteringslinjer, beroende på avsett användningsområde, såsom efterbehandling eller jordtillverkning eller liknande.

3.13.5 Säkerhet för efterbehandling m.m.

Föreslagen säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken har beräknats med utgångspunkt i Miljösamverkan Sveriges rapport Efterbehandling av täkter (2006), se Bilaga C. Baserat på beräkningen föreslår Jehander en säkerhet om 2 100 000 kronor.

Vad gäller säkerhet enligt 22 kap. 28 § miljöbalken (säkerhet för verkställighetsförordnande) bedömer bolaget att det endast är grundvattenbortledningen som kan påverka annan fastighet. Under den tid som hinner löpa innan en lagakraftvunnen dom kan föreligga hinner rimligen inte någon större avsänkning ske. Det är därför inte motiverat att ställa krav på säkerhet enligt 22 kap. 28 § (jämför aktbil. 35 s. 9).

3.14 Förslag till villkor

3.14.1 Slutliga villkor

Jehander har, som bolaget slutligt bestämt sin talan, föreslagit slutliga villkor enligt följande.

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad Jehander angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.

2. Gränsen för verksamhetsområdet ska vara tydligt utmärkt i terrängen under hela verksamhetstiden. På avsnitt med uppenbara olycksrisker ska varningsskyltar sättas upp, alternativt kan andra åtgärder vidtas som fysiskt förhindrar eller försvårar inträde på området.

3. Brytning av berg, som inte görs i efterbehandlingssyfte, får endast ske inom den markerade gränsen för brytningsområdet i exploateringsplan, ritning M103 i Bilaga A.1 till ansökan. Brytning får inte ske på lägre nivå än +25 m.ö.h. i höjdsystemet RH 70. Övrig verksamhet i samband med täktverksamheten får inte ske utanför gränsen för verksamhetsområdet.

4. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än:

- 50 dB(A) vardagar utom lördagar kl. 6.00-18.00,
- 45 dB(A) lördagar, söndagar och helgdagar kl. 6.00-18.00,
- 45 dB(A) kvällstid kl. 18.00-22.00,
- 40 dB(A) nattetid kl. 22.00-6.00.

Arbetsmoment som typiskt sett riskerar att ge upphov till momentanvärden över 55 dB(A) vid bostäder får inte utföras nattetid.

Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätfrekvens samt mät- och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske genom närfältsmätningar och vid behov beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för den tid då verksamheten pågår eller under minst en timme.

5. Sprängningar får inte utföras som medför att dels den sprängningsinducerade vibrationshastigheten, uttryckt som toppvärde i vertikalled mätt i sockel i närmaste bostäder, överstiger värdet 4 mm/s, dels luftstöt vågor vid närmaste bostäder överstiger värdet 120 Pa, uttryckt som frifältsvärde.

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning enligt svensk standard, för närvarande SS4604866 eller motsvarande vid sprängning, vid närmaste bostäder så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade vibrationer eller luftstöt vågor eller på tillsynsmyndighetens begäran.

6. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på sådant sätt att spill eller läckage inte kan nå avlopp och så att föroreningar av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske. Dieselolja kan alternativt förvaras i dubbelmantlade säkerhetstankar, s.k. ADR-tankar.

7.1. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.

7.2. Spillberedskap ska finnas lättillgängligt vid förvaringsplatser för drivmedel och övriga kemiska produkter samt i arbetsfordon och maskiner som används inom verksamhetsområdet.

8. Inom brytningsområdet får grundvattennivån maximalt sänkas till nivå +23,50 m.ö.h. i höjdsystemet RH 70.

9. Avledande av vatten från täkten ska ske genom sedimentationsanläggning, försedd med oljeavskiljande anordning, innan vattnet leds vidare. Provtagning ska ske av utgående vatten från sedimentationsanläggningen. Provtagningens omfattning, parametrar och intervall samt provtagningspunkter ska framgå av kontrollprogrammet och bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Om provtagningens resultat påvisar behov av ytterligare reningsåtgärder, ska nödvändiga åtgärder såsom utökad luftning och/eller översilning.

10. Efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och i huvudsak följa den till tillståndsansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, Bilaga A.2, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärderna ska vara genomförda senast två år efter avslutad täktverksamhet, dock senast två år efter tillståndstidens utgång. Anmälan om avslutad efterbehandling ska omgående därefter göras till tillsynsmyndigheten.

11. För fullgörandet av efterbehandlingen av täkten ska Jehander ställa en ekonomisk säkerhet om 2 100 000 kronor. Säkerheten ska ställas innan tillståndet tas i anspråk och godkännas av mark- och miljödomstolen. Säkerheten ska förvaras av länsstyrelsen.

12.1. Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för den tillståndsgivna verksamheten avseende införsel, mellanlagring, användning och återvinning av massor (i fortsättningen "Kontrollprogrammet avseende hantering av massor"). Bolaget får, genom att ta emot sådana massor som omfattas av Kontrollprogrammet avseende hantering av massor, påbörja den del av verksamheten som omfattas av detta kontrollprogram tre (3) månader efter att kontrollprogrammet getts in till tillsynsmyndigheten, om inte tillsynsmyndigheten meddelar att verksamheten får påbörjas tidigare än så.

Kontrollprogrammet avseende hantering av massor ska omfatta följande.

- platsspecifika riktvärden avseende föroreningsinnehåll i externa massor som avses användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling inom verksamhetsområdet som säkerställer att ingen oacceptabel risk för människors hälsa och miljön uppkommer,
- kriterier för övriga externa massor om inte nivån för känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark avses tillämpas för dessa,
- hantering av massor som används för jordtillverkning samt skogsbruksavfall, samt
- detaljerade rutiner för mottagningskontroll och uppföljning av volymer av externa massor och andra fraktioner.

12.2. Om det uppstår oenighet mellan bolaget och tillsynsmyndigheten i frågor som rör platsspecifika riktvärden avseende föroreningsinnehållet i externa massor m.m. får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

12.3. Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram avseende kvaliteten på utgående vatten från sedimentationsdammen, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader efter det att tillståndet tas i anspråk.

12.4. Kontrollprogrammet ska ange provtagningens omfattning och intervall, parametrar samt provtagningspunkter. Om provtagningens resultat påvisar behov av ytterligare reningsåtgärder, ska nödvändiga åtgärder vidtas såsom utökad luftning och/eller översilning (delegation).

12.5. Bolaget ska ta fram ett förslag till kontrollprogram för den tillståndsgivna verksamheten i övrigt (bl.a. uttag av berg och morän samt vattenverksamhet), vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

12.6. Kontrollprogram för verksamheten ska hållas aktuellt och får i samråd med tillsynsmyndigheten justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

13. Brytning inom fornlämningarna Tolfta 107 och Tolfta 204 inklusive deras respektive fornlämningsområden får inte ske innan erforderliga tillstånd enligt kulturmiljölagen lämnats.

14.1. Mottagningen av externa massor får endast avse massor vars ursprung har dokumenterats. Massorna ska besiktigas okulärt och sorteras efter avsett användningsändamål. Utöver mottagningskontrollen ska även kontrollprovtagning göras. Externa massor som används för anläggningsändamål och successiv efterbehandling ska vara fria från fysiska föroreningar (rör, isolering etc.).

14.2. Föroreningshalten i externa massor som avses användas för anläggningsändamål inklusive efterbehandling inom verksamhetsområdet får inte överskrida de platsspecifika riktvärden som anges i kontrollprogrammet. Föroreningshalten

i övriga externa massor får inte överskrida nivån för känslig markanvändning enligt Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark eller de alternativa kriterier som anges i kontrollprogrammet.

15. Särskilt störande arbetsmoment såsom borrar, sprängning och skutknackning får endast bedrivas vardagar måndag-fredag kl. 06.00-18.00. Krossning får endast bedrivas vardagar måndag-fredag kl. 06.00-22.00.

16. Bolaget ska underrätta tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk.

3.14.2 Delegation

Jehander har föreslagit att mark- och miljödomstolen med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter åt vederbörlig tillsynsmyndighet att vid behov meddela villkor och föreskrifter om försiktighetsmått avseende

- (a) Tillfälligt ändrade arbetstider under väl avgränsade perioder.
- (b) Utformning och underhåll av sedimentationsdamm baserat på resultat av provtagningar.
- (c) Kvaliteten på vatten som ska släppas ut till recipient från sedimentationsdammen.
- (d) Ågärder för efterbehandling.
- (e) Ändrade rutiner för mottagning och kontroll av externa massor som avses att användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling.

4. ÅTAGANDEN

I ansökan har Jehander gjort åtaganden som gäller den ansökta verksamheten under byggtiden och drifttiden. Under beredning av ansökan hos mark- och miljödomstolen och vid huvudförhandlingen har bolaget gjort ytterligare åtaganden.

Den lista på åtaganden som redovisas i detta avsnitt är inte uttömmande, ytterligare åtaganden finns i aktmaterialet.

Risker och säkerhetsfrågor; sprängning m.m.

- All sprängning föregås av tydligt hörbara varningssignaler
- Tid för sprängning meddelas i god tid till närboende.
- Fagerdalsvägen stängs av i samband med sprängning.
- Sprängning sker enligt den sprängplan som upprättats. Den reglerar storlek på sprängsalvor, sprängriktningar m.m. för att undvika stenkast och risk för andra skador.
- Marken rensas helt innan sprängning för att undvika kast av löst material.
- Vegetation avverkas minst 10 meter från brytkanten för att skapa fri sikt.
- Brytfronten markeras tydligt.
- Vallar och avbaning kring täktbranten bedöms kunna säkerställa att täktområdet upplevs som en tydlig skiljaktighet gentemot omkringliggande skogsmark, vilket minimerar risk för olyckor för människor och djur.

Risker och säkerhetsfrågor; hantering av bränslen m.m.

- Stationär bränsletank placeras under tak och i tråg som förhindrar spill. Bränsle kan även förvaras i ADR-godkända ståltankar.
- Saneringsmedel av typen Absol samt oljelänsar e.dyl. finns tillgängligt.
- Övriga kemikalier förvaras invallat och under tak.
- Jehander tar fram lokala föreskrifter och rutiner som transportörer är skyldiga att följa. Dessa avser bl.a. planerade flödesvägar som motverkar mötande trafik, tydlig skyltning och hur man kör och stannar, hastighetsbegränsningar samt backsignaler och varningsljus på arbetsmaskiner.

Utsläpp till recipient

- Innan vattnet släpps till recipient passerar det en sedimentationsdamm med oljeavskiljande funktion.
- Länshållningsvattnet kommer att provtas regelbundet med avseende på bl.a. kväve och suspenderat material innan utsläpp sker till recipient för att säkerställa att sedimentationsdammens och kvävereduceringens funktion.

Kulturmiljöfrågor

- Brytning inom fornlämningsområden kommer inte att ske innan tillstånd enligt kulturmiljölagen har meddelats.

Elanslutning av arbetsmaskiner

- Bolaget kommer att utreda vilka maskiner för krossning och sortering som kan försörjas med elektricitet genom fast anslutning. Utredningen kan vara klar inom ett år från det att tillstånd enligt ansökan ges.

5. INKOMNA YTTRANDEN

Under handläggning av ansökan har Jehander genom bl.a. justerade villkorsförslag och uttryckliga åtaganden godtagit en del framförda synpunkter. Redovisningen avsnitt 5 har därför begränsats till i huvudsak områden och frågor där enighet inte råder.

5.1 Länsstyrelsen i Uppsala län

Länsstyrelsen har inte haft något att erinra mot att tillstånd ges enligt ansökan, givet att ett tillstånd kompletteras med länsstyrelsens förslag på villkor m.m. Länsstyrelsen har bestritt bifall till verkställighetsförordnandet.

5.1.1 Sökandens villkorsförslag

Länsstyrelsen yrkar på att följande ändringar av bolagets förslag till villkor ska gälla för verksamheten. Numreringen följer bolagets numrering av förslag till villkor.

2. Gränsen för verksamhetsområdet ska vara tydligt utmärkt i terrängen under hela verksamhetstiden. Minst en fixpunkt ska finnas markerad i terrängen. På avsnitt

med uppenbar olycksrisk ska varningsskyltar sättas upp, alternativt kan andra åtgärder vidtas som fysiskt förhindrar eller försvårar inträde på området.

3. RH 2000 är numera Sveriges officiella höjdsystem och bör användas istället för RH70. Bolaget villkors bör justeras så att det hänvisar till RH70.

4. Buller från verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än

- 50 dB(A) vardagar utom lördagar kl. 06.00-18.00
- 45 dB(A) lördagar, söndagar och helgdagar kl. 06.00-18.00
- 45 dB(A) kvällstid kl. 18.00-22.00
- 40 dB(A) nattetid kl. 22.00-06.00.

Nattetid ska dessutom gälla att momentanvärden får uppgå till högst 55 dB(A) vid bostäder. De angivna värdena ska kontrolleras genom immissionsmätningar, eller närfältsmätningar och beräkningar, så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller på tillsynsmyndighetens begäran. Ekvivalentvärdena ska beräknas för de tider då verksamheten pågår. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges i kontrollprogrammet.

8. RH 2000 är numera Sveriges officiella höjdsystem och bör användas istället för RH70. Bolaget villkors bör justeras så att det hänvisar till RH70.

10. Täkten ska huvudsakligen efterbehandlas i enlighet med efterbehandlingsplanen (Bilaga A.2). Senast 5 år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren inge en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten, upprättad i samråd med markägare och tillsynsmyndigheten.

Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda och eventuella stängsel, maskiner, samt annan utrustning som kräver underhåll, borttagna ett år efter avslutad täktverksamhet, dock senast vid tillståndstidens utgång. Anmälan om slutbesiktning ska efter avslutad efterbehandling omgående göras till tillsynsmyndigheten. (delegation)

11. För fullgörandet av efterbehandlingen ska bolaget ställa en ekonomisk säkerhet om 2 850 000 kr. Säkerheten ska ställas innan tillståndet tas i anspråk. Säkerheten ska godkännas och förvaras hos tillståndsmyndigheten.

5.1.2 Länsstyrelsens villkorsförslag m.m.

Villkor gällande fornlämningar.

- Verksamheten får inte bedrivas inom gråmarkerade område på karta över fornlämningsområdet (underbilaga till aktbil. 29), utan tillstånd enligt kulturmiljölagen och innan erforderliga arkeologiska för- och slutundersökningar har genomförts av stenåldersboplatsen Tolfta 107 och fångstgropen Tolfta 204.

Villkor gällande buller och arbetstider.

- Alternativ 1. Särskilt bullrande/störande verksamheter såsom borrar, sprängning, skutknackning och krossning, får endast bedrivas vardagar mån-fre kl. 07.00-18.00 (delegation).
- Alternativ 2. Borrar och sprängning får endast bedrivas vardagar mån-fre kl. 07.00-18.00. Skutknackning, krossning och sortering får endast bedrivas vardagar mån-fre kl. 07.00-22.00 (delegation).

Villkor gällande energiförsörjning.

- Krossar och sorteringsverk ska drivas med el från det fasta elnätet.

Villkor för masshantering.

- Alternativ 1. Endast jungfruliga massor får användas för anläggningsändamål såsom t.ex. efterbehandling av brytområdet. Med jungfruliga massor avses inte massor från tätbebyggt område. Hur mottagningskontrollen ska utföras för att säkerställa att massorna är jungfruliga, ska framgå av bolagets kontrollprogram. (delegation).
- Alternativ 2. Föroreningshalten i externa massor, som ska användas för anläggningsändamål såsom t.ex. efterbehandling av brytområdet, får inte överskrida "mindre än ringa risk" i enlighet med Naturvårdsverkets handbok (2010:1), eller Naturvårdsverkets eventuella framtida riktlinjer för fri användning av schaktmassor.

Hur mottagningskontrollen ska utföras för att säkerställa att massorna har genomgått provtagning, och de i handboken angivna gränserna för föroreningshalter inte överskrids, ska framgå av bolagets kontrollprogram. (delegation).

Delegation för möjlighet att besluta om ytterligare villkor avseende:

- (a) Tillfälligt ändrade arbetstider under väl avgränsade perioder.
- (b) Den närmare utformningen och underhållet av sedimentationsdammen, och vid behov kompletterande rening av dagvatten från verksamheten.
- (c) Åtgärder för efterbehandling.
- (d) Mottagning och kontroll av externa massor.

5.1.3 Synpunkter på ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen

Verkställighetsförordnande

Den planerade verksamheten innebär ett irreversibelt ingrepp i ett relativt orört område och verkställighetsförordnande enligt praxis ska ges restriktivt. Yrkande om verkställighetsförordnande bör därför avslås.

Hanteringen av massor m.m.

I avfallsförordningen och rättspraxis, samt Naturvårdsverkets handbok *Återvinning av avfall i anläggningsarbeten* (2010:1), förtydligas vad som kan betraktas som återvinning av avfall för anläggningsändamål kontra bortskaffande av avfall. För att verksamheten ska räknas som återvinning krävs enligt handboken:

- att anläggningen ska fylla en funktion

- att avfallet ska ersätta traditionella anläggningsmaterial
- att inte mer avfall än vad som behövs för anläggningens funktion används.

Avfallens egenskaper och syftet med anläggningen är alltså avgörande för om verksamheten ska betraktas som återvinning eller bortskaffning av avfall. Det framgår också av handboken att tidsaspekten har viss betydelse. Om tillgången på avfall är så begränsad att det tar lång tid att färdigställa anläggningen kan det ifrågasättas om anläggningen fyller en funktion.

För att kunna bedöma om efterbehandling m.m. med externa massor kan betraktas som ett återvinningsförfarande eller ej i det aktuella fallet, anser länsstyrelsen att bolaget behöver förtydliga behovet av massorna. För att behovet av massorna ska kunna bedömas, behövs en redovisning med beräkningar som tydligt visar till vad massorna ska användas. Bolaget behöver beräkna hur mycket massor som behövs för vallar, de tre föreslagna efterbehandlingsalternativen (ritning M104), etc. Med beaktande av ovanstående undrar länsstyrelsen hur bolaget ställer sig till att föreslå ett villkor som innebär att en viss mängd massor minst ska tas in per år, eller totalt, för anläggningsändamål.

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget inte har föreslagit något villkor för hantering och mottagningskontroll av externa massor. Hur mottagningskontrollen ska utföras kommer enligt bolaget att framgå av kontrollprogrammet. Om införsel av massor för anläggningsändamål ska tillåtas anser länsstyrelsen att domstolen ska fastställa villkor gällande externa massor och mottagningskontroll. Det är för viktiga frågor för att det enbart ska regleras genom kontrollprogrammet. Mottagningskontrollen vid aktuell verksamhet bör i stora delar motsvara den som ska utföras vid en deponi för inert avfall. För deponier för inert avfall finns omfattande krav på mottagningskontroll, provtagning och uppföljande grund- och ytvattenprovtagning genom deponiförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter om deponering, kriterier och förfaranden för mottagning av avfall vid anläggningar för deponering av avfall (2004:10). För massor som ska användas för anläggningsändamål finns inga sådana krav specificerade. Enligt Naturvårdsverkets handbok, Återvinning av avfall i anläggningsarbeten (2010:1) ska dock halterna av vissa ämnen vara lägre än vid en deponi för inert avfall.

Med beaktande av ovanstående anser länsstyrelsen att det är viktigt att det finns en fungerande mottagningskontroll. Det måste finnas tydliga instruktioner för hur mottagningen ska gå till för att minimera risken för att förorenade massor kommer in i området.

Hantering av massor för anläggningsändamål

Av ansökningshandlingarna framgår att bolaget planerar att återvinna externa schaktmassor. De massor som inte kommer att kunna säljas kommer att användas inom täktområdet för anläggande av vallar, efterbehandling, etc. Till sådana anläggningsändamål kommer maximalt 30 000 ton/år att tas in i området. Bolaget har redovisat tre olika efterbehandlingsalternativ eftersom behovet av införsel av massor för efterbehandlingssyfte beror på okända faktorer såsom t.ex. hur mycket avbaningsmassor som kommer att uppstå i verksamheten. Bolaget anger även att

det kommer finnas ett behov av samtliga massor som tas in, för försäljning eller anläggningsändamål.

Under samrådet angav bolaget att man skulle behöva 100 000 till 200 000 ton externa massor för att efterbehandla täktområdet. Men nu anger bolaget att man behöver upp till 640 000 ton externa massor för samma ändamål.

Bolagets har presenterat en mycket ambitiös efterbehandlingsplan. Det kan ifrågasättas om en så ambitiös efterbehandling är nödvändig. Det framgår inte av handlingarna att någon extern aktör uttryckt ett behov av det. Länsstyrelsen får påminna om att det finns många sätt på vilket täkten kan efterbehandlas utan att externa massor behöver föras in (exempelvis snedsprängning, skyddshyllor, släntning med avbaningsmassor m.m.) men som är tillräcklig ur säkerhetssynpunkt, gör området attraktivt för rekreation samt gynnar biologisk mångfald.

Det är inte heller nödvändigt att ta in massor för att anlägga bullervallar; bolaget kommer ändå att klara gällande bullerkrav.

Ett tillstånd att ta in externa massor för anläggningsändamål bör därför begränsas.

Länsstyrelsen ifrågasätter om det är lämpligt att använda massor som innehåller vissa föroreningar (massor som utgör ”ringa risk”) till efterbehandling av en täktsjö som kan komma att bli en attraktiv badsjö. Länsstyrelsen vidhåller att endast rena massor för tas in, alternativt massor som utgör ”mindre än ringa risk”. Om bolaget ges tillstånd att ta in massor (för efterbehandling) som utgör ”ringa risk” krävs en mycket noggrann mottagningskontroll.

De platsspecifika riktvärden som ska tillämpas bör beslutas inom ramen för denna prövning, dvs. fastställas i tillståndet. Om mark- och miljödomstolen istället anser att platsspecifika värden ska fastställas i kontrollprogrammet är det tillräckligt med en delegation till tillsynsmyndigheten att besluta sådana värden. (I det sistnämnda fallet behöver frågan inte hänskjutas till mark- och miljödomstolen.)

Hantering av massor som ska lämna täktområdet

När det gäller massor, gödningsmedel m.m. som ska återvinnas och lämna området, överlämnar Länsstyrelsen till Mark- och miljödomstolen att besluta om vilka föroreningsnivåer som kan tolereras i dessa. Det förefaller dock som att Bolaget önskar ta emot massor i återvinnings syfte som innehåller mer föroreningar än de ”rena massor” som ansökan först avsåg. Länsstyrelsen noterar att Bolaget inte har redovisat hur dessa massor, gödningsmedel m.m. kommer att förvaras för att undvika utsläpp av näringsämnen och föroreningar till mark och vatten. Eftersom dagvatten från återvinnings verksamhet innehåller mer föroreningar och näringsämnen än dagvatten från en täkt, krävs det även en mer omfattande vattenprovtagning med fler parametrar än vid en renodlad täktverksamhet, för att bedöma om ytterligare rening av dagvattnet krävs.

Arbetstider

Då ljudnivåerna dagtid förväntas ligga runt riktvärdet 50 dBA, samt 45 dBA kvällstid, anser länsstyrelsen att bullrande verksamhet såsom borring, sprängning, skutknackning och krossning inte ska bedrivas före kl. 07.00 och efter kl. 18.00, alternativt att skutknackning, krossning och sortering får bedrivas fram till 22.00. Möjligen kan tillsynsmyndigheten genom delegation ges möjlighet att medge utökade arbetstider under väl avgränsade perioder, dvs. under tillfälliga entreprenadtoppar.

Efterbehandling

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget har ambitioner att utföra en efterbehandling som gynnar biologisk mångfald, vilket är positivt. Detta framgår av bilaga M104, även om länsstyrelsen har svårt att tyda texten i bilagan. En tydligare kopia hade varit önskvärd.

Eventuell snedsprängning och sprängning av skyddshyllor bör utföras och rymmas inom själva brytområdet, vilket är det normala förfarandet vid täktverksamhet. Om efterbehandling även ska utföras utanför brytområdet behöver det finnas en tillräcklig marginal fram till verksamhetsgränsen. Bolaget bör förtydliga hur stor del av verksamhetsområdet som kommer att tas i anspråk för efterbehandlingen. Man bör ha i beaktande att det är lång tid innan verksamheten kommer att upphöra, 30 år, och det kan ha uppstått omständigheter såsom t.ex. nya naturvärden som man kan behöva ta hänsyn till vid efterbehandlingen. Därför bör en slutlig efterbehandlingsplan lämnas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan verksamheten beräknas upphöra. Länsstyrelsen delar bolagets uppfattning att tillsynsmyndigheten bör kunna besluta om att efterbehandlingen ska ske på annat sätt, vilket bolaget har föreslagit i villkor 10, men det bör ske genom delegation till tillsynsmyndigheten. Länsstyrelsen anser att efterbehandlingen ska vara slutförd inom tillståndstiden.

Ekonomisk säkerhet

Länsstyrelsen anser att Riksbankens tillväxtmål på 2 % ska användas vid indexuppräknings, och inte ett KPI på 1,1 % som bolaget har föreslagit. Förvaringen av säkerheten sker hos mark- och miljödomstolen. Antal år som säkerheten ska gälla bör vara minst hela tillståndstiden plus två år. Då riksbankens mål på 2 % används vid beräkningen enligt Miljösamverkan Sveriges grundmodell, blir beloppet avrundat nedåt, ca 2 850 000 kr. Länsstyrelsen yrkar att en ekonomisk säkerhet om 2 850 000 kr ska ställas för efterbehandlings- och återställningsåtgärder.

Naturmiljö

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att arterna Blåsippa och Revlumner som är skyddade enligt § 9 Artskyddsförordningen, samt Gullpudra och Ormbär, som bägge är signalarter enligt Skogsstyrelsen, har påträffats vid naturvärdesinventeringen. Bedömningen verksamhetsutövaren gör, att utökningen av tåkten endast berör växtindivider och att de lokala bestånden av arterna inte kommer att påverkas, delas av länsstyrelsen.

Mindre partier av sumpskogar har identifierats inom den planerade utökningen av tåkten, bland annat en sumpskog av naturvärdesklass 3. Sumpskogen med klass 3

som utpekats genom Skogsstyrelsens sumpskogsinventering har dock numera visat sig bestå av hygge och ungskog vid naturvärdesinventeringen. Länsstyrelsen har inget att erinra om detta.

Sydost om den planerade utökningen av området finns en kalkbarrskog med flera rödlistade arter, bland annat violgubbe som indikerar en värdefull miljö som ofta hyser andra sällsynta och hotade arter. Länsstyrelsen anser därför att det är viktigt att området inte påverkas av grundvattenavsänkning. Enligt den hydrologiska utredningen bedöms området falla utanför påverkansområdet för en eventuell grundvattensänkning och vidare anges det att inget länshållningsvatten kommer att släppas ut så att det rinner mot detta område.

Bolaget har redovisat att åtgärder för att främja biologisk mångfald kommer att vidtas redan under driftskedet genom att t.ex. sälj och viden sparas i täktkanterna, nektarväxter sås så att blommande vegetation främjas, sandslänter sparas, död ved kan läggas ut i täktens ytterområden, samt fågel- och/eller fladdermusholkar kan sättas upp. Länsstyrelsen ser positivt på detta och förutsätter att det är ett åtagande från bolagets sida att vidta åtgärder för att främja biologisk mångfald under driftskedet.

Vattenverksamhet

Länsstyrelsen har inget att erinra gällande ansökt vattenverksamheten. Enligt ansökan finns inga enskilda intressen som kan påverkas av grundvattenbortledningen. Länsstyrelsen konstaterar att det finns ett våtmarksområde som till viss del ligger inom det influensområde som sökande angett för grundvattenbortledningen. Enligt bolagets beskrivning av delavrinningsområden och hydrologin i område bedömer länsstyrelsen att det vatten som tillförs våtmarksområdet till största delen inte påverkas av planerad vattenverksamhet.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen har ett ärende under beredning som avser en förundersökning av stenåldersboplatsen Tolfta 107 (dnr 431-8179-16) som har återfunnits inom planerat verksamhetsområde. Inom verksamhetsområdet finns ytterligare en registrerad fornlämning, Tolfta 204, som är en fångstgrop. Länsstyrelsen anser att verksamheten inte får påbörjas förrän erforderliga för- och slutundersökningar av fornlämningarna har genomförts.

Fast elanslutning

Länsstyrelsen har vidhållit sitt förslag på villkor gällande energiförsörjning som innebär att alla krossar och siktar ska drivas med el från det fasta elnätet. Enligt länsstyrelsen är det inte rättsligt möjligt att överlåta åt tillsynsmyndigheten att besluta över frågan om energiförsörjning.

Europaparlamentets och rådets direktiv för att minska nationella utsläpp av vissa luftföroreningar gäller alla länder i EU. I vardagligt tal brukar direktivet kallas för takdirektivet (2016/2284/EU). Sedan december 2016 innehåller direktivet nya detaljer och bestämmelser som medlemsstaterna ska genomföra till år 2020

och 2030. Takdirektivet anger den högsta nivån av luftföroreningar som EU:s medlemsstater får släppa ut. De luftföroreningar som direktivet omfattar inkluderar bland annat kvävoxider. Sveriges nya åtaganden till EU är att nationellt minska utsläppen av NO_x med 13 kiloton fram till år 2030.

Bolaget har inte redovisat utsläppen av kväveoxider från den planerade verksamheten. Utsläpp från en kross som drivs med diesel ger utsläpp av betydande mängder kvävoxider (NO_x). Kvävoxider, vanligen oxiderade till kvävedioxid, påverkar människors hälsa dels därför att utsläppen i sig är mycket irriterande på luftvägarna, dels bidrar utsläppen till bildandet av marknära ozon genom att de bildar fria syreradikaler när den bryts ner av ultraviolett ljus. Utsläppen bidrar också till försurning och övergödning som indirekt påverkar människors livsmiljö. Med hänvisning till vad bolaget anfört i sitt senaste yttrande gällande mobila enheter vill länsstyrelsen erinra om att man kan transportera utsprängt material till en mobil kross som har en mer eller mindre permanent uppställningsplats för fast elanslutning. Bara för att krossen är mobil behöver den inte följa med brytfronten.

Bolaget anför vidare "att begränsa användningen av fossilbaserad diesel handlar snarare om att begränsa miljöpåverkan i ett större perspektiv varför sådana krav bör vara konkurrensneutrala och därför inte föreskrivas som villkor i tillstånd för enskilda täkter". Länsstyrelsen konstaterar att det redan finns ett sådant regelverk som bolaget efterfrågar där utsläpp av växthusgaser hanteras i ett större perspektiv. Enligt 16 kap. 2 § miljöbalken får inte beslut om villkor om begränsning av utsläppen eller villkor som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle som syftar till en begränsning av koldioxidutsläpp föreskrivas för dessa verksamheter som omfattas av lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter. Bolaget omfattas inte av tillståndsplikten enligt lag (2004:1199) om handel med utsläppsrättigheter. Således kan villkor och begränsningar meddelas. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör så också ske i detta mål eftersom prövningen är individuell men utgår från de bestämmelser som kan anses vara gemensamma för alla verksamheter inom den bransch där bolaget är verksamt. Mark- och miljööverdomstolen har vidare konstaterat att det vid en individuell prövning enligt miljöbalken av en anläggning i vissa fall kan finnas behov av en reglering av energianvändningen utöver den reglering som uppnås med de generella styrmedlen, just i samband med tillståndsvillkor om energihushållning enligt 2 kap. 5 § miljöbalken (MÖD 2007:56).

Med hänvisning bland annat till hushållningsprincipen och kretsloppsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken samt till försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken, men även till skälighetsregeln i 2 kap. 7 § miljöbalken är länsstyrelsens inställning att tillstånd ska styra verksamheten mot ökad grad av hushållning. Hushållningsreglerna kräver att råvaror och energi ska användas så effektivt som möjligt och kräver även minsta möjliga resursförbrukning.

Mark- och miljööverdomstolen har utvecklat hushållningsresonemanget i MÖD 2014:42. I första hand ska förnybara energikällor användas. Hushållningsprincipen innebär att all verksamhet ska bedrivas och alla åtgärder ska vidtas på ett sådant sätt att energi används så effektivt som möjligt och förbrukningen minimeras.

Den gäller vid all verksamhet och alla åtgärder som inte är av försumbar betydelse och tar sikte både på energiproduktion och på energianvändning. El från det fasta elnätet kan anses vara producerad med en hög andel förnyelsebara energikällor och en högre andel fossilfria energikällor. Länsstyrelsen kan inte se att användning av HVO-diesel skulle kunna leda till ett bättre utnyttjande av förnyelsebara energikällor eftersom flytande bränslen i en förbränningsmotor ger bara en tredjedel så mycket användbar energi relativt en elmotor.

Med utgångspunkt från vad bolaget i övrigt anför i om fast elanslutning kan det konstateras att bolaget helt bortser från den omständligheten att en elektrisk motor som drivs med el från det fasta elnätet har en väsentligt högre verkningsgrad än en motor som drivs av flytande bränslen. Som anförts ovan kräver en motor som drivs med flytande bränslen en energitillförsel som är minst tre gånger så stor som en elmotor som drivs från det fasta elnätet. Därutöver tillkommer energiåtgång för raffinering och framställning samt transport av det flytande bränslet. Hela resonemanget om energiförbrukning per ton producerat material m.m. blir på detta sätt felaktig då bolaget inte redovisar om det är energiförbrukningen som uppkommer vid användning av flytande bränslen eller el. Det går inte heller att utläsa om det är ett generellt resonemang eller om det är energiförbrukningen i detta enskilda fall. Redovisningen är som helhet för knapphändig. Den saknar t.ex. helt kvantifierbara uppgifter om energianvändning m.m. Den delen där det förs en diskussion om körsträckor och logistik i tåkten är svår att förstå, varför det inte går att ta ställning till det som framförs.

Andra verksamhetsutövare har framfört att redan vid en årlig krossad mängd av 100 000 ton berg så är eldrift lönsamt. Förevarande prövning avser jämförelsevis en brytning av 250 000 ton per år, maximalt 400 000 ton per år under maximalt sju år av tillståndstiden. Även detta visar på att det bolaget framfört om kostnader för eldrift inte kan stämma.

Då uppgifterna i bolagets ansökningshandlingar är knapphändiga i den del som avser miljökonsekvenser av använd energi så konstaterar länsstyrelsen, med beaktande av verksamhetens omfattning, att bolagets miljökonsekvensbeskrivning får anses ha en brist av betydelse i en viktig fråga som i förlängningen får betydelse för bedömningen av tillåtlighet för sökt verksamhet. Brister föreligger även i den del som avser utsläpp av kvävoxider från användningen av flytande bränslen. Det bolaget anför om provotid kan mot denna bakgrund inte anses vara möjligt att tillgripa då en fråga som har betydelse för bedömningen av tillåtligheten inte kan hanteras i ett senare skede via ett utredningsvillkor. Länsstyrelsen anser att miljökonsekvensutredningen har sådana brister att det inte kan godkännas om Bolaget medges fortsatt nyttjande av flytande bränslen för drift av utrustning för krossning och sortering. Länsstyrelsen kan däremot se att ett åtagande från bolaget sida om en snar övergång (inom 2-3 år) till drift av utrustningen med el från det fasta elnätet är en framkomlig väg, eller att domstolen beslutar om villkor i enlighet med länsstyrelsens yrkande.

När det gäller ett alternativ om meddelande av försiktighetsmått med motsvarande innehåll anser länsstyrelsen att det också bör beaktas att energiåtervinning och

effektivisering har ett värde i sig och möjliga åtgärder ska bedömas utifrån ett vidare perspektiv än det rent företagsekonomiska (se MÖD 2011:23). Länsstyrelsen anser bland annat mot denna bakgrund att det kan anses skäligt att bolagets tillstånd reglerar frågan om övergång till energianvändning av kross- och sorteringsutrustning från det fasta elnätet med beaktande av den årliga omfattningen på sökt verksamhet.

Länsstyrelsen vidhåller sitt yrkande om att tillstånd för sökt verksamhet ska innehålla en begränsning, eller villkor, som innebär att utrustning för krossning och sortering ska drivas via el från det fasta elnätet. Eftersom det kan ta tid att bereda ytor samt införskaffa erforderlig utrustning och nätanslutning, bör länsstyrelsens förslag på villkor om eldrift kompletteras med en tidsangivelse för när krossar m.m. ska drivas med nätel. Inom 3 år från det att tillståndet tas i anspråk bedöms vara mer än tillräckligt med tid för att införskaffa erforderlig utrustning m.m. Eftersom det borde kunna uppstå behov av att ta in mobila kross- och sorteringsverk tillfälligt vid t.ex. entreprenadtoppar eller reparation av elansluten utrustning, bör tillståndet lämpligen även innehålla en delegation som ger tillsynsmyndigheten möjlighet att i undantagsfall medge användning av flytande bränslen för drift av kross- och sorteringsutrustning under begränsade perioder.

Kontroll av verksamheten

Länsstyrelsen delar bolagets uppfattning att det är tillräckligt med ett kontrollprogram. Kontrollprogrammet kan delas upp i olika avsnitt som behandlar grundvattenbortledning, masshantering, sedimentationsdammens funktion mm. Länsstyrelsen vidhåller sina förslag på villkorsformuleringar som behandlar kontrollprogrammet för verksamheten. Länsstyrelsen vill påminna om att det i dagsläget är länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet för den miljöfarliga verksamheten.

5.2. Nämnden

Nämnden anger att man ”önskar bättre information om hanteringen av massor” men att man i övrigt inte har något att erinra mot att tillstånd ges enligt ansökan.

Nämnden frånfaller kravet på att brytområdet markeras i terrängen med minst en fixpunkt. Sökandens förslag om att använda sig av digitala kartor för inmätning av brytområdet istället för fysiska markeringar i fält, kan godtas under förutsättning att verksamheten på så vis, med lika stor säkerhet, kan garantera att brytningen inte kommer att ske utanför gränserna för brytområdet. De digitala kartorna bör uppdateras årligen.

Villkorsförslag 14 bör justeras så att det är möjligt för tillsynsmyndigheten att kontrollera föroreningsinnehållet i massor som förs in i täktområdet. Det kan ske genom att frågan om vilka platsspecifika riktvärden som ska gälla skjuts upp under en provotid, genom att det ställs krav på samråd med tillsynsmyndigheten och en möjlighet att hänskjuta frågan vid oenighet eller genom en utökad delegation.

5.3 Övriga myndigheter

Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Sveriges geologiska undersökning och Trafikverket har avstått från att yttra sig. Övriga myndigheter har inte hörts av.

6. BEMÖTANDE

6.1 Tillåtlighet

Jehander konstaterar att länsstyrelsen och nämnden tillstyrker att tillstånd lämnas till den ansökta verksamheten, under förutsättning att vissa synpunkter beaktas.

6.2 Villkor

6.2.1 Villkorsförslag 2 – Utmärkning av gränsen för verksamhetsområdet

Det finns inte något behov av att markera ut fixpunkter i terrängen. I en modern täktverksamhet används i stället digitala verktyg såsom satellit/GPS eller drönare för att ta fram topografiska modeller som uppdateras årligen. Jehander vidhåller därför sitt villkorsförslag.

6.2.2 Villkorsförslag 3 – Verksamhetsområdet

Jehander godtar länsstyrelsens förslag med den ändringen att hänvisning bör göras till höjdsystemet RH 70 som använts för höjdangivelser i tillståndsansökan, och som används för att definiera befintlig bottennivå i takten.

6.2.3 Villkorsförslag 4 – Buller

Länsstyrelsens förslag godtas med undantag för formuleringen avseende momentana ljudnivåer nattetid. Jehander menar att eftersom ljudnivåerna inte mäts kontinuerligt är det problematiskt att kontrollera efterlevnaden av att ett villkor om att en viss momentan ljudnivå inte får överstigas. Jehander menar att det är lämpligare att utforma villkoret på så sätt att arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) vid bostäder inte får utföras nattetid. Vidare föreslår Jehander några justeringar avseende kontroll av bullervillkoret.

6.2.4 Villkorsförslag 8 – Grundvattennivån

Jehander godtar länsstyrelsens förslag med den ändringen att hänvisning ska göras till höjdsystemet RH 70.

6.2.5 Villkorsförslag 10 – Efterbehandling

Jehander godtar i princip länsstyrelsens förslag med vissa mindre justeringar. Detaljerna kring efterbehandlingen kommer enligt förslaget att tas fram i god tid innan täktverksamheten avslutas och då i samråd med markägare och tillsynsmyndighet. Det finns enligt Jehanders uppfattning inget behov av att redan i villkoret föreskriva att maskiner m.m. ska tas bort.

Jehander anser vidare inte att det finns fog för att kräva att efterbehandlingen ska vara genomförd inom den tillståndsgivna tiden för täktverksamheten. Efterbehandlingen måste kunna tillåtas genomföras inom rimlig tid därefter.

Eventuell snedsprängning och sprängning av skyddshyllor kommer inte att genomföras som en del av täktverksamheten, utan i syfte att åstadkomma en bättre efterbehandling. Jehander anser att det inte utgör god hushållning med naturresursen att vidta sådana åtgärder inom det tillståndsgivna brytområdet och motsätter sig därför länsstyrelsens förslag i den delen. All efterbehandling kommer emellertid att ske inom verksamhetsområdet vilket framgår av Bilaga A.2 till tillståndsansökan där den röda linjen markerar verksamhetsområdets gräns.

6.2.6 Villkorsförslag 11 – Ekonomisk säkerhet

Jehander anser att indexuppräkningsmetoden bör ske enligt den metod som föreslås i Miljösamverkan Sveriges rapport Efterbehandling av täkter – *En förtäkt vägledning* (daterad 2006-11-30). I rapporten anges att eftersom inflationen (och KPI) varierar från år till år bör ett medelvärde, förslagsvis baserat på de senaste tio årens KPI, beräknas utifrån statistik från SCB. I den formel som föreslås i rapporten beräknas säkerheten sedan utifrån det antal år som säkerheten ska omfatta, t.ex. tillståndstidens längd. För indexuppräkningsmetoden har Jehander räknat med en inflation om 1,1 % per år, vilket motsvarar ett medelvärde av KPI-förändring från december 2006 till december 2016. En ny beräkning i dag, från maj 2008 till maj 2018, ger ett medelvärde av KPI-förändring på 1 %.

Samtidigt kan Jehander godta länsstyrelsens uppfattning att den ekonomiska säkerheten ska gälla hela tillståndstiden plus två år, dvs. fram till den tidpunkt då efterbehandlingen enligt Jehanders förslag senast ska vara genomförd. Sammantaget menar Jehander därför att bolagets förslag, 2 100 000 kronor, är ett lämpligt belopp.

Jehander känner inte till några andra fall där domstolen har förvarat säkerheten under tillståndstiden men överläter på domstolen att avgöra vilken ordning som är lämplig.

6.2.7 Länsstyrelsens villkorsförslag rörande fornlämningar

Länsstyrelsens villkorsförslag innebär, såvitt Jehander förstår, att ingen del av verksamheten, oavsett om den påverkar fornlämningarna eller inte, får påbörjas innan arkeologiska för- och slutundersökningar av fornlämningarna har genomförts. Jehander motsätter sig förslaget, men kan däremot godta ett villkor som innebär att brytning inom de två fornlämningarna inte får ske innan tillstånd att ta bort dem har meddelats enligt kulturmiljölagen. Jehander kommer givetvis att följa eventuella villkor som följer av ett sådant tillstånd, t.ex. krav på att arkeologisk slutundersökning ska ha slutförts.

Upplysningsvis kan nämnas att det 2011 genomfördes arkeologiska förundersökningar av de av Länsstyrelsen nämnda fornlämningarna, varefter länsstyrelsen meddelade tillstånd till intrång inom och i anslutning till desamma för skogliga

åtgärder. Jehander gav i december 2016 in en ansökan om tillstånd att ta bort fornlämningarna och ärendet handläggs av länsstyrelsen.

6.2.8 Länsstyrelsens villkorsförslag rörande arbetstider

Jehander noterar vidare att de klockslag länsstyrelsen har föreslagit avviker från den tidsperiod som i Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller (rapport 6538) räknas som dag. Beträffande länsstyrelsens påstående att ljudnivåerna förväntas ligga runt 50 dB(A) dagtid respektive 45 dB(A) kvällstid vill Jehander påpeka att bullerberäkningarna beskriver ett värsta-scenario där t.ex. samtliga maskiner är igång samtidigt och befinner sig det ur bullersynpunkt mest ogynnsamma läget. Bullerberäkningarna beskriver alltså inte ett förväntat eller ens ett realistiskt scenario utan syftar till att visa att även i ett absolut värsta fall så kommer bullervillkoren inte att överskridas.

Jehander motsätter sig länsstyrelsens villkorsförslag.

Om domstolen finner det nödvändigt kan Jehander godta att frågan om arbetstider regleras enligt bolages villkorsförslag nr 15.

6.2.9 Länsstyrelsens villkorsförslag rörande energiförsörjning

Jehander motsätter sig Länsstyrelsens villkorsförslag. Enligt bolagets uppfattning är att det inte är ekonomisk försvarbart att uteslutande använda fasta anläggningar för krossning i en täkt av den aktuella storleken. Fasta, eldrivna, krossanläggningar förutsätter en väsentligt större produktionsvolym för att användningen totalt sett ska bli mer energieffektiv än mobila dieseldrivna enheter som kan förflyttas till den plats i täkten där brytningen bedrivs. En stor fördel med mobila krossar är att det inte behövs ett extra fordon för att transportera materialet till krossen.

Det är heller inte säkert att just fast elanslutning är den bästa lösningen utan samhällsutmaningen är att byta ut fossila bränslen till förnybara energikällor och ett hållbart energisystem. T.ex. så kanske fordon och mobila enheter i framtiden kan drivas med HVO-diesel eller batterier och många är överens om att vätgas som energi i bränsleceller kommer att ha en nyckelroll i övergången till förnybara energikällor. Den föreslagna delegationen kan bl.a. med hänsyn till detta inte anses avse ett villkor av mindre betydelse som mark- och miljödomstolen kan eller bör överlåta till tillsynsmyndigheten att besluta om, vilket utvecklas vidare nedan. Jehander arbetar dock kontinuerligt med energieffektivisering både på koncernövergripande nivå och avseende täktverksamheten i Strömsberg specifikt, och utvärderar vilka lösningar som är mest energieffektiva i samband med inköp respektive inhyrning av nya krossar och siktare. Arbete med att begränsa användningen av fossila bränslen pågår även på branschövergripande nivå.

Branschorganisationen SBMI (Sveriges Bergmaterialindustri) har beslutat att ta fram en färdplan för fossilfri bergmaterialindustri och planerar att överlämna en rapport till ansvarig minister redan i februari 2019. Jehander använder i dag en fast enhet som drivs med el. Energiförbrukningen per ton producerat material ökar successivt med minskad storlek på det material som produceras (krossas). Det är

därför det sista krossteget som kräver högst energiförbrukning per ton producerat material, och det är också den enhet som används för detta som redan i dag drivs med el. Därutöver använder Jehander flera mobila enheter som drivs med diesel. Som tidigare beskrivits, är Jehanders erfarenhet att det sammantaget i dag innebär en lägre energiförbrukning per ton producerat material att bedriva verksamheten på detta sätt, än om endast elanslutna enheter skulle användas för krossning och siktning. Detta kan förklaras närmare enligt nedan. Om även övriga, då fasta eller mobila, krosslinjer skulle anslutas till det fasta elnätet skulle de behöva placeras en bit bort från täktfronten, mer eller mindre permanent, så att de inte riskerar att skadas vid sprängning. Utsprängt material skulle då behöva lastas upp med grävmaskin på en dumper som transporterar materialet till förkrossen. Att transportera materialet från salvan till förkrossen kan uppskattas förbruka lika mycket diesel som en dieseldriven förkross. I den aktuella verksamheten kan vidare ca 70 % av produkterna i dag förädlas i anslutning till förkrossen och behöver därefter inte transporteras vidare. Vad länsstyrelsen har anfört om att ”materialet måste ändå flyttas till vidare förädlingssteg. Om det sker innan eller efter förkrossen torde ha mindre betydelse” stämmer alltså inte avseende den aktuella verksamheten. Till detta kommer att avstånden till upplagen för krossade produkter skulle öka vilket skulle ge behov av ytterligare en hjullastare. Den totala förbrukningen av diesel skulle därför sannolikt att öka med ett sådant upplägg. Dessutom skulle den totala energiförbrukningen öka eftersom förkrossarna vid ett sådant upplägg skulle drivas med el.

Jehander motsätter sig också fortfarande länsstyrelsens förslag om att det för verksamheten ska föreskrivas ett villkor om att alla krossar och siktar ska drivas med el från det fasta elnätet. Det är inte miljömässigt motiverat att föreskriva ett sådant villkor, vilket har förtydligats ovan. Användningen av fossilbaserad diesel har vidare inte någon lokal miljöpåverkan av betydelse. Att begränsa användningen av fossilbaserad diesel handlar snarare om att begränsa miljöpåverkan i ett större perspektiv varför sådana krav bör vara konkurrensneutrala och därför inte föreskrivas som villkor i tillstånd för enskilda täkter.

Baserat på vad som anförts ovan saknas förutsättningar att föreskriva vare sig villkor eller delegationer avseende fast elanslutning. Om mark- och miljödomstolen ändå anser att frågan bör regleras i tillståndet menar Jehander att den måste skjutas upp, antingen genom en provotid eller på så vis att frågan tidigast tio år efter att tillståndet har tagits i anspråk kan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande. Det är dock inte möjligt att på förhand avgöra vilken energianvändning som är det bästa alternativet, särskilt inte med hänsyn till den snabba utveckling som sker på området. Om mark- och miljödomstolen anser det nödvändigt att skjuta upp frågan bör den därför inte uteslutande omfatta elanslutning av viss utrustning. Frågan bör i så fall i stället ha en vidare omfattning, och avse t.ex. åtgärder för att begränsa antingen (i) utsläpp av klimatpåverkande gaser, eller (ii) utsläpp av kväveoxider, beroende på vilket domstolen anser vara skälet för att frågan ska regleras.

6.2.10 Länsstyrelsens villkorsförslag rörande masshantering

Inledning

Jehander delar länsstyrelsens uppfattning att det är viktigt att säkerställa att den avsedda användningen av jord- och schaktmassor inte utgör bortskaffande. Bolaget motsätter sig emellertid länsstyrelsens villkorsförslag eftersom dessa helt skulle förfela syftet med användningen, vilket utvecklas nedan. För att tillgodose länsstyrelsens synpunkter lämnar bolaget istället förslag på kompletterande villkor om mottagning och användning av massor för anläggningsändamål i verksamheten.

Den ansökta verksamheten med användning av massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling utgör ett återvinnings-förfarande i miljöbalkens mening. Återvinningen innebär att massor som i annat fall skulle riskera att transporteras till en deponi kan användas för uppförande av vallar och slutligen för efterbehandlingen av täktområdet.

Behovet av massor

Jehander avser inte att uppföra vallar i syfte att dämpa buller från verksamheten. Däremot avser Jehander att anlägga vallar för att fysiskt avgränsa tåkten från omgivningen, vilket är ett vedertaget arbetssätt i tåkter. Den fysiska avgränsningen hindrar obehöriga från att oavsiktligt ta sig in i täktområdet och fyller därmed en säkerhetsfunktion. Vallarna fungerar även som insynsskydd, och har därutöver naturligt en bullerdämpande bieffekt. Jehander bedömer det som osannolikt att det skulle uppstå ett behov av att använda externa massor för att anlägga vallar, men det kan inte uteslutas. De massor som används för vallar kommer sedan att ingå i det efterbehandlade täktområdet.

Efterbehandlingen, som kommer att ske successivt under utbrytningen, fyller flera syften. För det första måste åtgärder som motiveras av säkerhetsskäl vidtas, som t.ex. att ta bort majoriteten av de branta slänterna som skapas i tåkten. Som Jehander redovisade vid huvudförhandlingen kan det behövas en betydande mängd massor för att åstadkomma en släntlutning som är långsiktigt stabil. Vidare, vilket också redovisades vid huvudförhandlingen, planeras åtgärder för att öka områdets biologiska mångfald. Med svagt sluttande stränder kommer groddjur och andra djur och växter att gynnas. Genom att skapa en ö i vattnet skapas en miljö som är värdefull för bl.a. häckande fåglar. Detta arbete kan påhöljas under verksamhetstiden. Externa massor kan även läggas längs täktbottens kanter i takt med att delar har brutits klart, i syfte att skapa substrat för blommande växter under tidsperioden innan tåkten vattenfylls. Jehander menar att det är visat i målet att den redovisade efterbehandlingen fyller ett verkligt behov när det gäller att gynna den biologiska mångfalden

Det torde knappast råda någon oenighet om att det idag råder brist på områden som gynnar artrikedomen i det brukade skogslandskapet. I det sammanhanget fyller efterbehandlade tåkter en viktig roll eftersom de erbjuder livsmiljöer som är ovanliga i just sådana miljöer där tåkter vanligtvis är lokaliserade. Jehander menar att det av flera skäl vore mycket olyckligt om en användning av massor på ett sätt som ökar den biologiska mångfalden i dessa områden inte skulle kunna erkännas

som ett godtagbart behov i prövningen. Det skulle bland annat medföra en risk för en situation där det saknas användning för stora mängder massor som uppkommer i tåktens upptagsområde. Dessa massor skulle då i sista hand behöva deponeras. Dessutom ges verksamhetsutövaren inte samma incitament att satsa på en ambitiös efterbehandling. Tvärtom skulle ett tillstånd som begränsar möjligheterna till användning av massor för efterbehandlingsändamål kunna motverka gynnandet av biologisk mångfald i efterbehandlade täkter.

Behovet av massor för efterbehandlingen uttrycks i villkorsförslag 10 som föreskriver att efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och i huvudsak följa den till ansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Därigenom åläggs Jehander att använda massor för att efterbehandla täktområdet i enlighet med principerna i efterbehandlingsplanen.

Hur den slutliga efterbehandlingen ska ske kommer inte att kunna bestämmas förrän närmare verksamhetens upphörande eftersom detta bl.a. behöver bestämmas med beaktande av om täkten kommer att bli fullt utbruten eller inte. Såsom har beskrivits tidigare avser Jehander dock att efterbehandla täkten successivt i den mån det är möjligt. Villkorsförslag 10 är även avsett att omfatta sådan successiv efterbehandling. Om mark- och miljödomstolen anser att det behövs kan villkorsförslag 10 förtydligas enligt följande.

Successiv och slutlig efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och berörda markägare och i huvudsak följa den till tillståndsansökan bilagda preliminära efterbehandlingsplanen, Bilaga A.2, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Senast tre år innan verksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärderna ska vara genomförda senast två år efter avslutad täktverksamhet, dock senast två år efter tillståndstidens utgång. Anmälan om avslutad efterbehandling ska omgående därefter göras till tillsynsmyndigheten.

Jehander kommer att under tillståndstiden löpande följa upp hur mycket avbaningsmassor som uppstår och som finns tillgängliga för anläggningsändamål. Jehander kommer att stämna av dessa mängder mot de totala mängder massor som behövs för efterbehandling enligt vad som bestämts i enlighet med villkorsförslag 10. Som framgår av Jehanders yttrande från den 26 oktober 2018 föreslår Jehander också att villkor 12.1 ska föreskriva att Kontrollprogrammet avseende hantering av massor ska omfatta bl.a. uppföljning av volymer av externa massor. Mer externa massor än vad som beräknas behövas för anläggningsändamål och efterbehandling kommer att tas in endast under förutsättning att det bedöms möjligt att försälja massorna inom ramen för den löpande verksamheten. Genom ett sådant förfarande säkerställs att Jehander inte tar emot större mängder externa massor än vad det finns behov för. Om mark- och miljödomstolen anser att det behövs kan den sista punkten i det av Jehander lämnade förslaget till villkor 12.1 justeras enligt följande.

- rutiner för redovisning till tillsynsmyndigheten av uppföljning av behovet av massor för efterbehandling, respektive behovet av externa massor för detta ändamål.

6.2.11 Begränsning av den totala mängden externa massor som får användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling

Jehander har godtagit en begränsning av den totala mängden externa massor som får användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling. Det är inte möjligt att i förväg förutse hur den slutliga efterbehandlingen ska ske, eftersom detta bl.a. beror på om täkten kommer att bli fullt utbruten eller inte. Jehander anser därför att det är lämpligt att en sådan begränsning uttrycks som en viss volym relativt den totala volym massor som används för efterbehandling. Jehander har därför justerar yrkande (b)(i) enligt följande.

- (i) införsel, mellanlagring, användning och återvinning av rena rivnings-, jord- och schaktmassor upp till en årlig mängd om 50 000 ton, samt användning av sådana massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling, dock att sådan användning högst får utgöra 50 % av den totala volym massor som används för efterbehandling.

Om domstolen anser att det är mer lämpligt kan Jehander som alternativ till förslaget ovan godta att begränsningen i stället formuleras som ett andra stycke i villkorsförslag 10, med följande lydelse.

Maximalt 50 % av den totala volymen massor som används för efterbehandling får bestå av sådana massor som har förts in i enlighet med punkten 1(b) (i) i tillståndsmeningen.

Jehander vill i sammanhanget understryka att det är massornas volym som är relevant vid användningen för efterbehandlingsändamål. Det är inte lämpligt att reglera hur många ton massor som totalt får användas för efterbehandlingsändamål eftersom vikten kan variera avsevärt beroende på massornas densitet, och en reglering avseende vikt kan således innebära större eller mindre volymer än vad som anges i efterbehandlingsplanen. De uppgifter som redovisats i målet om hur många ton massor som kan komma att användas för efterbehandling bygger på vissa antaganden om massornas densitet och ska därför inte ses som åtaganden.

6.2.12 Mottagningskontroll och platsspecifika riktvärden

Jehander ställer sig frågande till länsstyrelsens påstående att platsspecifika riktvärden inte skulle kunna användas för att bestämma vilka massor som får användas för anläggningsändamål i verksamheten. Av Naturvårdsverkets handbok 2010:1 framgår att det inte finns några generella nivåer för de fall då avfall används för anläggningsändamål om föroreningsrisken inte är mindre än ringa. En generell beräkning som ger användbara nivåer i dessa fall har inte varit möjlig eftersom en platsspecifik bedömning görs i sådana fall. De principer och förutsättningar som utgjort grund för nivåerna för minde än ringa risk enligt handboken kan i viss mån ge vägledning för bedömningen av vilka nivåer som ska tillåtas i det enskilda fallet för anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet. Det innebär dock inte att de nivåer som handboken anger för ”mindre än ringa risk” ska tillämpas även i fall då risken är mer än ringa. Nivåerna reflekterar nämligen vad som anses som en acceptabel användning utan vare sig föregående anmälan eller tillståndsprövning, och avser massor som ska kunna användas utan särskild kännedom om förutsättningarna vid den plats där de slutligen hamnar. Om Jehander redan på förhand bedömt att endast sådana massor skulle användas, hade det inte funnits anledning att ansöka om tillstånd för användningen. När platsen och dess förutsättningar är

kända finns däremot inget behov av att använda sig av ovan nämnda generaliserade riktvärden. I stället avser Jehander att i samråd med tillsynsmyndigheten ta fram platsspecifika riktvärden utifrån flera olika faktorer såsom spridningsmekanismer, exponeringsvägar och skyddsobjekt inom området. Detta förfarande ligger helt i linje med handboken och Naturvårdsverkets beräkningsmodell används ofta för att ta fram sådana platsspecifika riktvärden.

Vad gäller de två alternativa villkorsförslag som länsstyrelsen framfört vill Jehander påtala följande. Det första alternativet skulle i praktiken omöjliggöra den återvinning som Jehander ansöker om tillstånd för eftersom inga massor från tätbebyggda områden skulle få användas. Länsstyrelsens påstående om att massor från tätbebyggda områden bör betraktas som förorenade är endast rimligt om massorna inte är klassificerade. När massorna är provtagna och riskbedömda kan de visa sig vara lämpliga för den planerade återvinningen. Att massorna inte härrör från tätbebyggt område innebär inte heller någon garanti för att massorna är rena. Med ”jungfruliga massor” avses vanligtvis massor från områden som inte tidigare utsatts för mänsklig påverkan. Jehander menar att det vore högst olämpligt att utvinna sådana massor för att använda i efterbehandlingen. Vid behandling av avfall ska möjligheten att undvika utvinning av jungfrulig råvara genom att materialåtervinna avfall beaktas. Som framgår av resonemanget ovan skulle det andra alternativet innebära att endast sådan återvinning som varken är tillstånds- eller anmälningspliktig tillåts. Syftet med förevarande prövning kan i så fall ifrågasättas. Det framgår dessutom av handboken att kriterierna för ”mindre än ringa risk” inte är tillämpliga vid efterbehandling av täkter. Jehander har i enlighet med rekommendationerna i handboken sökt tillstånd för att möjliggöra användning av massor med högre föroreningshalt, dock att föroreningshalten inte kommer att vara mer än ringa.

Jehander vidhåller sitt yrkande som avser användning av rena jord- och schaktmassor, tegel, betong och icke-tjärhaltig asfalt, samt att, som anförts i tillståndsansökan, samtliga massor som tas in ska underskrida platsspecifika riktvärden som Jehander kommer att ta fram i samråd med tillsynsmyndigheten och inkludera i verksamhetens kontrollprogram.

Jehander delar länsstyrelsens uppfattning att det är viktigt med en fungerande mottagningskontroll och att åtminstone ramarna för denna kontroll bör regleras i tillståndet. Jehander anser dock inte att det är lämpligt att utforma en mottagningskontroll utifrån vad som gäller för deponier för inert avfall. Den ansökta verksamheten utgör inte en deponi och som anføres i handboken är deponering och användning av avfall för anläggningsändamål två helt olika saker. Mottagningskriterierna för deponering är av flera skäl inte lämpliga att använda för att bedöma om ett avfall kan användas för anläggningsändamål. Vid användning för anläggningsändamål behöver man ta hänsyn till andra aspekter än vad som görs vid deponier. Jehander kommer noggrant utvärdera de externa massorna, men anser att det är orimligt att ställa samma krav på mottagningskontroll som gäller vid en deponi där avfall med betydligt högre föroreningsnivåer får tas emot. Jehander har utvecklat interna riktlinjer avseende kontroll vid mottagning av externa massor som är avsedda att kunna användas vid samtliga Jehanders täkter där sådan verksamhet

förekommer. Jehander avser utföra mottagningskontroll i enlighet med nämnda rutiner, vilka kommer att framgå av kontrollprogrammet. Jehander föreslår därför ett villkor rörande mottagningskontroll av externa massor som avses användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling.

6.2.13 Bemyndiganden till tillsynsmyndigheten

Vattenhantering

Ramarna för vattenhanteringen bör framgå av tillståndsvillkoret. Jehander godtar dock att tillsynsmyndigheten bemyndigas att föreskriva ytterligare villkor om utformningen och underhåll av sedimentationsdammen samt kontroll av vattenkvaliteten.

Mottagning och kontroll av externa massor

Jehander anser att ramarna för mottagningskontrollen bör regleras genom ett tillståndsvillkor i enlighet med Jehanders förslag, och att bemyndigandet bör vara av mindre omfattning. Bolaget motsätter sig därför länsstyrelsens förslag. Bolaget avser utföra mottagningskontroll i enlighet med interna rutiner, vilka kommer att framgå av kontrollprogrammet. Med hänsyn till den yrkade tillståndstiden är det möjligt att rutinerna kommer att behöva ändras när utvecklingen på området går framåt och Jehander föreslår därför ett bemyndigande för tillsynsmyndigheten att föreskriva ytterligare villkor för det fall nämnda rutiner behöver ändras.

6.3 Verkställighetsförordnande

Jehander vidhåller sitt yrkande om verkställighetsförordnande. Ingen remissmyndighet har motsatt sig att tillstånd till ansökt verksamhet beviljas. Vidare meddelades tillstånd till täktverksamhet på platsen 2003, och som anförts i tillståndsansökan är området sedan tidigare påverkat av befintlig verksamhet. Att tillståndet omedelbart tas i anspråk kommer inte att medföra någon risk för irreparabla skador till dess lagakraftvunnet tillstånd föreligger.

6.4 Övriga frågor

6.4.1 Biologisk mångfald

Jehander bekräftar åtagandet att vidta åtgärder för att främja biologisk mångfald under driftskedet, så som detta framgår av tillståndsansökan.

6.4.2 Seveso

Det är riktigt att målet för år 2018 är att inga allvarliga miljö- eller sprängolyckor ska förekomma. Som också framgår av avsnitt 6 i handlingsprogrammet är det (långsiktiga) övergripande säkerhetsmålet för verksamheten att inga olyckor ska förekomma. Jehander vill påtala att bilaga 1 till handlingsplanen utgör en generell policy som gäller för samtliga Jehanders täkter. Det är alltså riktigt att bilagan inte är framtagen specifikt för den ansökte verksamheten. Jehander är berett att vid huvudförhandlingen närmare redovisa vad policyn innebär för den ansökte verksamheten.

7. DOMSKÄL

7.1 Samråd och miljökonsekvensbeskrivning

Av aktmaterialet framgår att samrådsförfarandet motsvarar de krav som ställts upp av lagstiftaren. Detsamma gäller miljökonsekvensbeskrivningen som, med successivt gjorda kompletteringar, uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken med avseende på såväl förfarande som dokumentation. Miljökonsekvensbeskrivningen ska därför godkännas.

7.2 Rådighet

Bolaget har nyttjanderättsavtal med ägarna till fastigheten XX och har därmed visat att det har nödvändig rådighet enligt bestämmelserna i 2 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

7.3 Tillåtlighet och tillstånd

7.3.1 Planerad verksamhet

Den ansökta verksamheten gäller fortsatt och utökad verksamhet vid täkten i Strömsberg.

Ansökan enligt 9 kap. miljöbalken avser borrhning, uttag, krossning, sortering samt lastning och transporter av bergmaterial, som utgör huvudverksamheten samt införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av massor m.m. Ansökan avser dessutom användning av externa massor (avfall med visst innehåll) för anläggningsändamål för succesiv efterbehandling av täkten.

Ansökan omfattar även en till huvudverksamheten direkt knuten vattenverksamhet (11 kap. miljöbalken).

7.3.2 Behov av material

Utredningen ger vid handen att det finns ett ökande behov av ballast i täktens närområde. Bergmaterialet i Strömsberg har också sådana kvaliteter att det kan användas för produktion av maskinsand och andra fraktioner i betongtillverkning. Uttag av bergmaterial i Strömsberg kan alltså bidra till att minska användningen av naturgrus och bidrar samtidigt till att tillgången till material för betongtillverkning säkerställs när naturgrustäkter avslutas.

7.3.3 Områdesskydd m.m.

Den planerade verksamheten ligger inte inom områden som omfattas av formella beslut om områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken. Verksamheten bedöms inte heller indirekt påverka något sådant område. Verksamheten kommer inte att ha någon negativ påverkan på något riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Den planerade verksamheten strider inte heller mot någon gällande detaljplan eller mot områdesbestämmelser och motverkar inte heller de intentioner som anges i gällande översiktsplan.

7.3.4 Vibrationer

Jehander har föreslagit villkor och skyddsåtgärder samt gjort åtaganden som sammantaget innebär att olägenheten i form av vibrationer inte hindrar att verksamheten tillåts.

7.3.5 Buller

Den bullerutredning som presenterats ger vid handen att det är möjligt att innehålla gällande värden för industribuller.

7.3.6 Kemikalier

De kemikalier som kommer att användas i någon större utsträckning är sprängämnen och matriser till sprängämnen samt främst drivmedel och olika oljeprodukter. Bolaget har angett att man kommer att använda etablerade standardprodukter vilkas effekter på miljön är väl kända och dokumenterade.

7.3.7 Påverkan på grund- och ytvattenförhållanden

Det finns inte några brunnar, sättningskänslig mark eller andra grundvattenberoende objekt inom influensområdet för vattenverksamheten. Avsänkningen av grundvattennivån bedöms inte heller påverka några våtmarker eller ytvattendrag.

Verksamheten bedöms inte heller i övrigt ha några negativa återverkningar av betydelse på ytvattenförhållanden eller på ytvattenförekomsten Tämnrån.

7.3.8 Påverkan på natur- och kulturmiljö m.m.

Jehander har gjort åtaganden med avseende på två fornlämningar med tillhörande fornlämningsområden. Den planerade verksamheten bedöms inte ha några negativa återverkningar i övrigt på natur- och kulturmiljön i området. Den planerade verksamheten aktualiserar inte heller någon prövning enligt artskyddsförordningen.

7.3.9 Ekonomisk säkerhet

Bolaget kommer att ställa nödvändig ekonomisk säkerhet för efterbehandling av verksamheten.

7.3.10 Efterbehandling; externa massor

Jehander har presenterat tre alternativa efterbehandlingsplaner. För att realisera den minst ambitiösa planen behövs enligt modellberäkningar 640 000 ton massor, medan övriga planer var för sig innebär ett något större behov.

Det är inte givet att det finns tillräckligt med avbaningsmassor inom området för att förverkliga den planerade efterbehandlingen; några säkra beräkningar har dock inte gjorts. Bolaget har därför yrkat att tillståndet ska omfatta även införsel m.m. av externa massor för anläggningsändamål och successiv efterbehandling. Det verkliga behovet av massor för efterbehandling är, som bolaget påpekat, i nuläget inte känt. Osäkerheten beror bl.a. på omfattningen av efterbehandlingen bestäms först i ett senare skede (jfr villkor 13).

Det kan ifrågasättas om det finns ett objektivt behov av den ambitiösa efterbehandling som beskrivs i ansökan. Det har inte heller presenterats några konkreta planer som stödjer bolagets förslag till framtida markanvändning. Det kan därför, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, ifrågasättas om den föreslagna planen för efterbehandlingen inte också har ett konkurrerande syfte, nämligen att möjliggöra kvittblivning av avfall.

Under handläggningen av ansökan har bolaget godtagit en begränsning av den totala mängd externa massor som får användas för anläggningsändamål och successiv efterbehandling och därför justerat yrkandet som gäller införsel m.m. av massor till att avse högst 50 procent av den totala *volym* massor som används för efterbehandling, se ovan avsnitt 2.1, yrkande (2) (i), respektive avsnitt 6.2.11.

Det justerade yrkandet får bedömas i relation till de presenterade planerna för efterbehandling, som anger ett behov av som mest drygt 640 000 ton massor. Av den totala *volym* massor som kommer att användas för efterbehandling får högst 50 procent utgöra rena massor som förts in i tåkten.

Bolaget är genom det allmänna villkoret skyldigt att bedriva verksamheten enligt vad man vad man uppgett i handlingarna eller annars under handläggningen av målet. Det allmänna villkoret utgör därmed – oavsett om behovet av massor uttrycks i ton eller volym – en borte gräns för användningen av externa massor för efterbehandling. Enligt mark- och miljödomstolen är det inte nödvändigt att ytterligare begränsa användningen av externa massor för efterbehandling.

7.3.11 Särskilda förutsättningar för vattenverksamhet

Fördelarna av vattenverksamheten bedöms överväga de kostnader, skador och olägenheter som uppkommer av den (11 kap. 6 § miljöbalken).

7.3.12 Sammanfattande bedömning

Genom det material som presenterats i ansökan har bolaget visat att det är möjligt att vidta sådana skyddsåtgärder och att iaktta sådana försiktighetsmått som i rimlig omfattning kan förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. De krav i övrigt som anges i hänsynsreglerna är uppfyllda. Mark- och miljödomstolen kommer sammantaget fram till att den ansökta verksamheten – med lämpligt utformade skyddsåtgärder och villkor om försiktighetsmått m.m. – är tillåtlig. Ett tidsbegränsat tillstånd med nedan angivna villkor m.m. ska därför ges.

Enligt Jehanders förslag ska det i tillståndsmeningen anges att bolaget har rätt att under en tid av högst två år efter tillståndstidens utgång (30 år) utföra efterbehandlingsåtgärder.

7.4 Slutliga villkor m.m.

Villkor 1 (villkorsförslag 1). Bolagets förslag godtas.

Villkor 2 (villkorsförslag 8). Brytnivån bör regleras i ett villkor trots att den också anges tillståndsmeningen. Höjdsystemet RH2000 ska tillämpas.

Villkor 3 (villkorsförslag 9). Bolagets förslag godtas med språklig justering.

Villkor 4 (villkorsförslag 3). Bolagets förslag godtas, dock ska villkoret justeras på så sätt att höjdsystemet RH2000 ska tillämpas.

Villkor 5 (villkorsförslag 13). Bolagets förslag godtas.

Villkor 6 (villkorsförslag 14.1). Bolagets förslag godtas med språklig justering.

Villkor 7 (villkorsförslag 14.2). Bolagets förslag godtas.

Villkor 8 (villkorsförslag 2). Bolagets förslag godtas.

Villkor 9 (villkorsförslag 15). Bolagets förslag godtas.

Villkor 10 (villkorsförslag 4). De föreslagna bullernivåerna godtas, dock ska kraven på kontroll av buller utformas enligt länsstyrelsens förslag.

Villkor 11 (villkorsförslag 5). Bolagets förslag godtas.

Villkor 12.1—12.3 (villkorsförslag 6 och 7.1—7.2). Bolagets förslag godtas med språklig justering av villkorsförslag 7.1.

Villkor 13 (villkorsförslag 10). Bolagets förslag godtas med språklig justering.

Villkor 14 (villkorsförslag 11). Bolagets förslag till säkerhet enligt 9 kap. 6 e § och 16 kap. 3 § miljöbalken godtas, dock bör säkerheten godkännas och förvaras hos tillsynsmyndigheten eftersom myndigheten har getts en viktig roll i arbetet med efterbehandling av täkten (se villkor 12). Det är inte motiverat att även ställa krav på säkerhet enligt 22 kap. 28 § miljöbalken.

Villkor 15.1—15.6 (villkorsförslag 12.1—12.6). Bolagets förslag godtas med språklig justering, dock bör det göras ett tillägg till listan i villkor 15.2 andra stycket som anger vad kontrollprogrammet ska innehålla (jfr avsnitt 6.2.11 ovan). Kravet på ”nödvändiga åtgärder” m.m. flyttas till villkor 3.

Villkor 16 (villkorsförslag 16). Bolagets förslag godtas.

Mark- och miljödomstolen godtar även bolagets förslag till delegation (punkterna A-E).

Det är inte miljömässigt motiverat att ställa krav på fast elanslutning av maskiner för krossning och sortering. Remissmyndigheternas förslag på villkor och delegation i olika frågor (såvitt de går längre än vad som godtagits ovan) är inte heller motiverade.

7.5 Igångsättningstid; arbetstid

Arbetstiden ska bestämmas till tio år, medan ingångsättningstiden ska bestämmas till tre år. Båda tiderna räknas från det att denna dom vinner laga kraft.

7.6 Oförutsedd skada

Tiden för anmälan av oförutsedd skada ska bestämmas till fem år.

7.7 Övriga yrkanden

Övriga yrkanden och förslag (villkorsförslag, begränsning av viss verksamhet m.m.), som inte tillgodosetts genom uttryckliga åtaganden från bolagets sida eller annars behandlats i denna dom, ska avslås.

7.8 Prövningsavgift

Storleken på grundavgiften och tilläggsavgiften har inte ifrågasatts. Något skäl för att minska eller efterskänka avgiften har inte framkommit. Avgiften för prövning av detta mål ska därför bestämmas slutligt till 31 000 kronor.

7.9 Rättegångskostnad

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 2 400 kr, allt avseende inläsning och deltagande vid huvudförhandling.

Länsstyrelsens yrkande om ersättning för rättegångskostnader har medgivits av bolaget och ska därför dömas ut.

Några andra förbehåll om ersättning för rättegångskostnader har inte gjorts.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (MMD-01)
Överklagande senast den 19 december 2018.

Inge Karlström

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Inge Karlström, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Mikael Lif och Göran Berfenstam.

	Planerat verksamhetsområde
	Planerat brytområde
	Koordinater verksamhetsområde
	Koordinater brytområde
	Planerat upplagsområde
	Planerat produktionsområde

Väg

Planerad täktväg

→ Brytning

XX m Brytnivå

 Sedimentationsdamm

Pumpkin

Vattenledning

Dike

Verständnis

100

()

[]

:

,

-

3
9
0
3
3
0
3
3
1

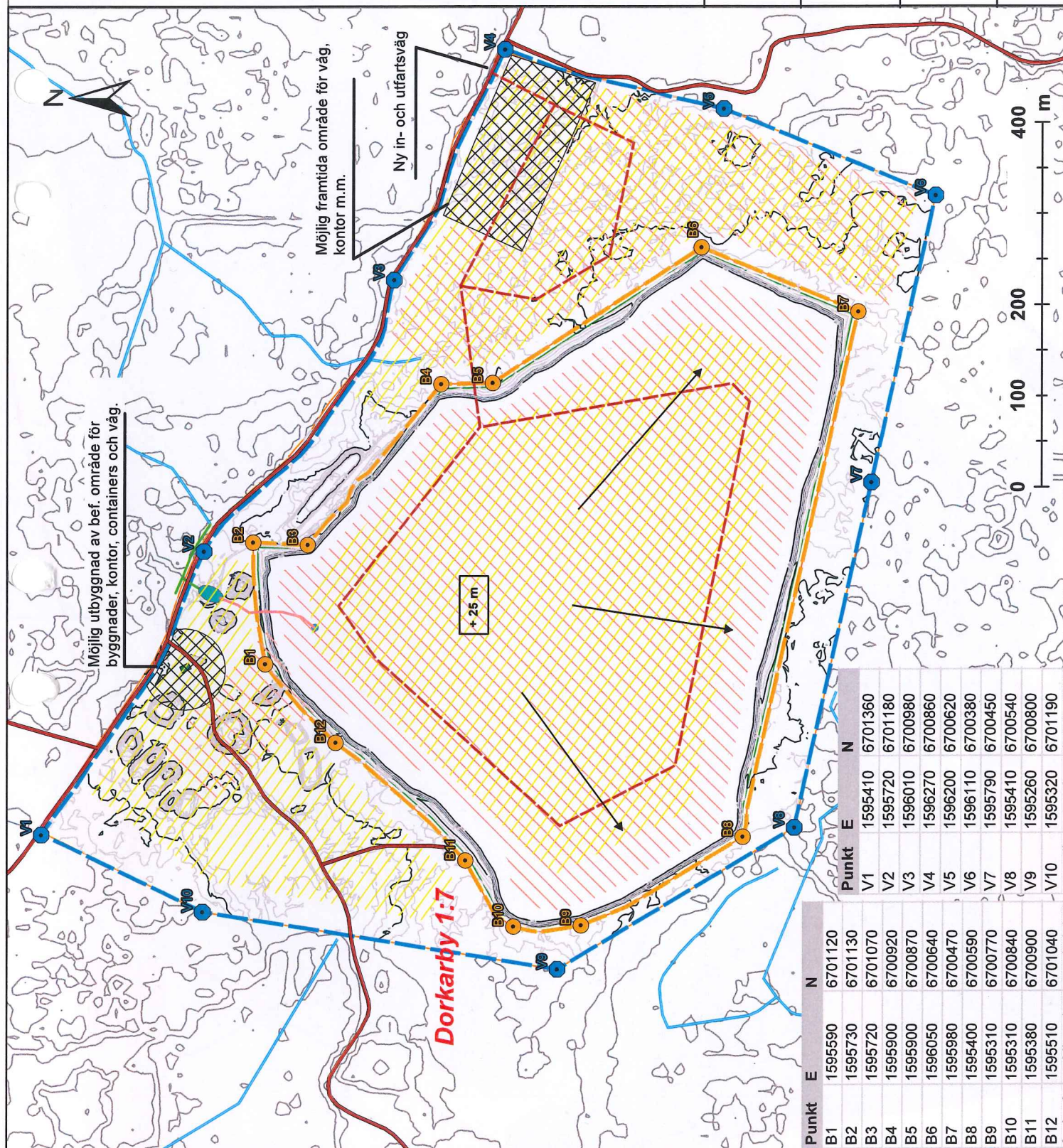
Referenssystem: RT90 gon 2.5V
Höjdsystem RH70

Beställare:
Sand och Grus AB Jehander
Södra Gubberogatan 6
41663 Göteborg

Structor

Konsult:
Strucor Miljöbyrå
Solnavägen 4
16533 Stockholm

M103
Exploateringsplan 2017-12-12

Skala
1:4000 (A3)

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se